

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ ТА МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

До захисту допустити:

Зав. кафедри

«__» _____ 2021 р.

Кваліфікаційна робота

за освітнім ступенем «Магістр» на тему:

«Самостійна робота як форма розкриття творчих здібностей учня»

Студентки факультету філології
та масових комунікацій
спеціальності «Середня освіта
(українська мова та література)»
освітнього ступеня «Магістр»
Горбачової Катерини Василівни

Науковий керівник:

Грачова Тетяна Миколаївна
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри української філології

Рецензент:

Короткова Юлія Михайлівна,
доктор педагогічних наук,
професор кафедри гуманітарних
дисциплін

Донецького юридичного інституту
МВС України

Кваліфікаційна робота захищена

з оцінкою _____

Секретар ЕК _____

«__» _____ 20__ р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ І. ЕФЕКТИВНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ У ШКОЛІ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ....	8
Висновки до І розділу.....	18
РОЗДІЛ ІІ. РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ У ШКОЛІ.....	20
Висновки до ІІ розділу.....	23
РОЗДІЛ ІІІ. СИСТЕМА ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ	25
Висновки до ІІІ розділу.....	53
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	63

ВСТУП

Стратегія переходу України до нової моделі освіти передбачає вивчення стану організації самостійної роботи здобувачів освіти у школі та реструктуризацію методів і прийомів її реалізації на практиці з урахуванням досягнень сучасної психолого-педагогічної науки. Важливо знайти оптимальні рішення у забезпеченні ефективності самостійної роботи, розкрити умови та методи ефективної організації самостійної роботи учнів як цілісної системи освітнього середовища, оскільки у школярів часто не сформована постійна потреба у самоосвіті, самоактуалізації. Отже, виникає реальна необхідність у системному підході до організації самостійної роботи як резерву підвищення ефективності засвоєння навчального контенту здобувачами освіти.

Всебічний розвиток школярів, зокрема їх творчих здібностей, є пріоритетним завданням навчально-виховного процесу у школі.

Сучасна парадигма навчання визначає самостійну роботу одним з найважливіших компонентів педагогічного процесу, оскільки дозволяє розглядати знання як об'єкт власної діяльності здобувачів освіти. Самостійність у сучасному психологічному дискурсі розуміється як одна з найбільших важливих характеристик особистості, що пов'язана з умінням суб'єкта ставити перед собою мету як результат діяльності для її досягнення власними силами.

Критичність власного розуму, самостійність мислення – риси найбільш поціновані у соціумі. Самостійність міцно пов'язана з активністю, зацікавленістю, що є, у свою чергу, передумовою пізнання. Психолого-педагогічна теорія і практика авторитетно стверджує, що ефективність самостійної роботи є значно вищою порівняно з чіткими алгоритмами діяльності (наказами, інструкціями, постановами, рекомендаціями), що пропонується особі у готовому інформаційному варіанті. Без самостійної діяльності не відбудеться формування повноцінних, розвинених умінь і

навичок учнів, у свою чергу, без них неможливою буде сама когнітивна діяльність здобувачів освіти. П. Підкасистий зауважує, що "самостійна робота – це не форма організації навчальних занять і не метод навчання. Її правомірно розглядати швидше як засіб залучення до самостійної пізнавальної діяльності" [39, с. 42].

Професійно організована самостійна робота запобігає формалізму в засвоєнні школярами навчального контенту, розвиває довільну увагу дітей, виробляє в них здатність міркувати, і нарешті формує самостійність як рису характеру особистості.

Нині переорієнтації школи з передачі інформації від учителя здобувачу освіти на управління навчально-пізнавальною самостійною діяльністю школяра із засвоєння знань, умінь і навичок обумовлює актуалізацію проблеми організації самостійної роботи учнів із застосуванням досягнень сучасної методичної науки.

Самостійна робота стала предметом наукових досліджень багатьох видатних педагогів та психологів: А. Алексюка, П. Анохіна, А. Аюрзанайна, Н. Бернштейна, В. Буряка, О. Ващук, Л. Виготського, П. Гальперина, Є. Гапона, В. Давидова, Б. Єсіпова, А. Івасишина, В. Козакова, А. Леонтьєва, В. Луценко, П. Підкасистого, С. Рубинштейна, М. Скаткіна та ін. Серед питань, що продуктивно вирішували вчені, були: самостійність як вид діяльності особистості, самостійність у процесі навчальної діяльності, визначення сутності поняття «самостійна робота», різні види класифікацій, методика проведення самостійної роботи у закладах освіти з урахуванням навчальних і виховних завдань, методики планування та контролю самостійної роботи та ін. Однак, варто зауважити, що, визнаючи важливість правильної організації самостійної роботи у закладах освіти, вчені не визначилися остаточно із самою сутністю цього поняття, неоднозначні вони і в оцінці найбільш продуктивної методики проведення самостійної роботи, дидактичного значення різних видів самостійних робіт. Таким чином, **актуальність** вирішення питання грамотної організації самостійної роботи

учнів з урахуванням новітніх досягнень психолого-педагогічної теорії і практики з метою розкриття творчих здібностей особистості є безумовною.

У роботі за основу береться той факт, що науковці визначають здібності як психічні ознаки особистості, що регулюють її здобутки і є умовою її життєдіяльності; це властивості функціональних систем, що дозволяють реалізуватися психічним функціям та мають особливу форму прояву, вони виявляються в успішності та якісній своєрідності засвоєння і реалізації діяльності.

Пояснюючи свою позицію з питань творчості, відомий психолог Л. Виготський зазначав, що творчою називають такий вид діяльності, у процесі якої створюється щось нове (річ або щось, побудоване розумом або почуттям, що живе та виявляється тільки в самій людині).

У магістерському дослідженні творчість тлумачиться як результат розумової й практичної діяльності учня, наслідком якої є створення оригінальних речей, виявлення нових закономірностей, фактів, властивостей, а також методів дослідження художніх текстів.

Творчі здібності школярів у роботі розуміємо як узагальнення їх властивостей і рис характеру, що характеризують рівень відповідності учнів вимогам певного варіанту навчально-творчої діяльності і які суттєво впливають на рівень результативності цієї діяльності. За основу береться теза, що самі по собі творчі здібності не є гарантом творчих здобутків школярів. Для досягнення результату дитині (підлітку) потрібна мотиваційна основа, бажання і воля, щоб запрацював механізм мислення.

Мета дослідження - на основі узагальнення наукового досвіду авторитетних учених (психологів, педагогів) та досягнень фахівців-практиків з проблеми запропонувати форми удосконалення самостійної роботи учнів, обґрунтувати умови, що забезпечують успішність виконання навчальних завдань, дозволяють суттєво підвищити якість навчально-виховної діяльності з урахуванням власного практичного досвіду роботи з метою розкриття творчого потенціалу школярів.

На реалізацію поставленої мети орієнтоване розв'язання таких завдань:

- систематизувати на узагальнити досвід науковців з питання;
- виявити на теоретичному рівні сутність понять «самостійна робота», «творчі здібності»;
- розробити методику викладання української літератури у школі з активним використанням методів і форм самостійної роботи;
- розробити систему завдань для самостійної навчальної діяльності школярів на уроках української літератури;
- провести практичну апробацію результатів дослідження у процесі роботи у школі (5-7 класи).

Об'єктом дослідження стала методологія організації навчального процесу у школі на уроках української літератури.

Предметом аналізу визначено форми і методи самостійної роботи учнів, що дозволяють виявити на реалізувати творчі можливості школярів.

Дослідницька методологія магістерської роботи

У роботі використано надбання системного, структурно-типологічного, комплексного та інших прогресивних методів наукових досліджень. Зокрема, для розв'язання поставлених у роботі завдань застосовувалися відповідні **методи** дослідження: теоретичні: аналіз психолого-педагогічної наукової літератури; дефінітивний – уточнення системи термінів з проблеми аналізу; герменевтичний, типологічний метод – пояснення концептуальних висновків роботи; аналіз шкільних програм, підручників, посібників, систематизація інформації (з метою визначення стану вивчення проблеми та шляхів її розв'язання); проблемно-пошуковий – визначення продуктивних методів і прийомів вивчення явищ; педагогічний експеримент – перевірка ефективності впровадження запропонованої методики роботи на практиці у школі.

Наукова новизна магістерської роботи полягає в тому, що автор на основі передового наукового досвіду з питання пропонує методику

організації самостійної роботи у школі з метою підвищення якості засвоєння навчального контенту учнями та розкриття їх творчих потенцій.

Практичне значення роботи

Результати роботи можуть стати у нагоді викладачам-словесникам як матеріал для практичного використання у процесі викладання української літератури у школі, особливо в умовах дистанційного навчання. Також РОЗДІЛ I. ЕФЕКТИВНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ У ШКОЛІ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ та РОЗДІЛ II. РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ У ШКОЛІ магістерської роботи можуть бути використані як базовий матеріал для теоретичної підготовки студентів спеціальності «Середня освіта (українська мова та література)».

Теоретична апробація результатів магістерського дослідження відбулася у фаховому науковому виданні (тема статті - «Ефективність організації самостійної роботи у школі як фактор підвищення якості освіти»).

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел (63 позиції). Загальний обсяг дослідження - 68 сторінок.

РОЗДІЛ І. ЕФЕКТИВНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ У ШКОЛІ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Дидактична наука стверджує, що процес розвитку самостійності відбувається поступово від репродуктивної (простої) самостійності, що вимагає від учнів механічного відтворення набутих знань, до творчого рівня самостійності, коли школяр у процесі самостійної діяльності демонструє потенції відкривати щось нове, оригінальне. Самостійна робота учня являє собою вид діяльності, що передбачає такі варіанти навчання, що забезпечують максимально автономну (без прямої участі фахівця) роботу здобувача освіти під ретельним методичним керівництвом і контролем з боку вчителя. У процесі вивчення навчального матеріалу надзвичайно важливо виділити з низки методів самостійної роботи, що пропонує сучасна методична науки, саме такі, що дозволять максимально повно розкрити інтелектуальний, творчий потенціал особистості учня, його індивідуальні здібності і нахили.

У залежності від дидактичної мети розрізняють такі типи самостійних робіт:

- відтворюючі;
- реконструктивно-варіативні;
- евристичні;
- творчі роботи.

Відтворюючі самостійні роботи спрямовані на запам'ятовування способів дій в конкретних ситуаціях, формування базових умінь і навичок. Виконання цього варіанту завдань не передбачає повної самостійності від учнів, бо від них вимагається відтворення інформації, повторенням дій за зразком. Проте значення цього виду самостійних робіт не варто недооцінювати, оскільки вони є фундаментом для подальшої власне самостійної роботи. Функція учителя при цьому - у визначенні чітких темпоральних меж відтворюючої роботи для кожного здобувача освіти

(індивідуальний підхід), оскільки з'являється небезпека, з одного боку, несформованості у дітей необхідного багажу знань, умінь і навичок, з іншого, - гальмування у развилку учнів, коли їм стає нецікаво довго виконувати одноманітну, механічну роботу.

Реконструктивно-варіативні самостійні роботи засновані на раніше отриманих здобувачами освіти знаннях, імпульсом для виконання дії учнями є ідея, запропонована фахівцем-педагогом, а шляхи вирішення проблеми учні повинні знайти самі. Виконання завдань такого типу активізують розумову активність учнів, оскільки діти повинні осмислено перенести знання у типові ситуації, аналізувати та систематизувати події, явища, факти.

Виконання евристичних самостійних робіт дозволяє учням досліджувати і пізнавати явища, предмети, поняття, дії без заданого педагогом напрямку руху до поставленої мети, спираючись на засвоєні раніше базові знання. Для здобувачів освіти при цьому відкривається широкий простір у виборі засобів виконання завдання. Пошук нових нестандартних рішень, їх аналітична оцінка, систематизація нових знань дає можливість учням підвищити якість знань з предмету та набути нових умінь і навичок.

Творчі самостійні роботи є найефективнішим типом самостійних робіт, оскільки учні, виконуючи завдання, беруть на себе домінуючу функцію у створення дослідження, активно використовують засвоєні знання, власний життєвий досвід під час встановлення нових зв'язків між предметами та явищами на рівні закону та знаходять шляхи його практичного застосування. Саме на цьому етапі відбувається формування творчої особистості учня.

Практична реалізація зазначених типів самостійної роботи для різних дидактичних завдань відбувається за допомогою таких видів робіт: робота з книжкою; виконання вправ; розв'язання завдань та виконання практичних і лабораторних робіт; перевірочні самостійні роботи, контрольні роботи, диктанти, твори; підготовка доповідей та рефератів; домашні дослідження і спостереження; виконання індивідуальних та групових завдань; технічне моделювання та конструювання.

Безумовно, щоб досягти максимального результату в освітній діяльності, варто звертати увагу на ряд питань, що, на перший погляд, не стосуються безпосередньо навчального процесу, однак суттєво впливають на його якість. Йдеться, перш за все, про «гігієну» навчального процесу, забезпечення якої є особливо важливим під час організації самостійної роботи учнів. Отже, якщо сумлінно ставитися до організації навчання, розраховуючи на високі показники якості знань з предмету, слід пояснити учням, як правильно організувати самостійну роботу: виявити механізми розумової праці, варіанти підвищення працездатності, пояснити причини можливої втоми і вказати шляхи її запобігання, наголосити на важливості режиму дня, харчування, відпочинку тощо, оскільки учні здобуватимуть знання без активного безпосереднього втручання у процес педагога-фахівця. Це стосується здобувачів освіти всіх вікових категорій. Окрім цього, важливо наголосити, що самостійна робота передбачає наявність у здобувачів освіти певних моральних якостей, що не дозволять їм бездумно, автоматично, механічно копіювати матеріал з інтернет джерел, привласнювати чужі думки (без покликань на першоджерело) особливо, коли йдеться про творчі завдання, реферативні дослідження.

Учитель повинен визначити обсяг і зміст самостійної роботи учнів, корелюючи її з іншими видами навчальної діяльності, розробити систему методичних засобів проведення поточного та підсумкового контролю (чітко зауважити терміни виконання частин роботи і кінцевого результату), проаналізувати результати (як проміжні, так і остаточні) самостійної навчальної роботи кожного здобувача освіти. Отже, необхідно створити учням всі умови для успішної результативної самостійної навчальної роботи, надаючи їм у разі необхідності консультативну та технічну допомогу, можливість користуватися фондами бібліотек та комп'ютерних класів.

Кожен вид самостійної роботи має свою дидактичну мету. Однак, всі види занять повинні сприяти поглибленому засвоєнню навчального матеріалу, спонукати учнів до творчого осмислення визначених проблем,

активізувати до самостійного вивчення рекомендованої фахівцем наукової та методичної літератури, формувати навички самоосвіти, оволодіння науковими методами аналізу явищ і проблем.

Самостійну роботу учнів необхідно грамотно мотивувати, отже слід, щоб здобувачі освіти мали вичерпну інформацію стосовно мети самостійної роботи, її необхідності, шляхів подальшого використання у навчальній діяльності. Виходячи з цього, учитель повинен розробити систему завдань для самостійного опрацювання учнями, визначити теми рефератів, виступів, оголосити списки літератури для обов'язкового вивчення (конспектування) та додаткові джерела навчального, наукового та методичного планів у залежності від навчальної мети.

Практика роботи доводить, що учні часто ставляться до самостійної роботи як до другорядної, відкладають її виконання до останнього терміну, а потім роблять поспіхом, механічно. Тому фахівець повинен так грамотно добирати завдання для самостійної роботи, щоб вони, з одного боку, були зрозумілими для школярів, з іншого, мали елемент новизни, відповідали навчальній меті. Важливо при цьому заохочувати у здобувачів освіти креативний, творчий підхід до виконання завдань. Учителю варто пам'ятати, що необхідність самостійно розв'язувати завдання суттєво активізує можливості психічної діяльності учнів, сприяє розвитку та становленню їх позитивних якостей.

Школярі повинні усвідомити, що вирішення будь-якої проблеми вимагає детального знайомства з першоджерелом. Наприклад, на уроках української та світової літератури першоджерелом є художній текст, який учням необхідно повністю прочитати. Для якісного усвідомлення естетичної природи будь-якої жанрової форми словесного мистецтва користування частинами тексту, короткими переказами навіть хрестоматіями є неможливим. Повним уявленням про художній текст може бути лише за умови його уважного прочитання і навіть повторного перечитування окремих фрагментів. Інша інформація про твір (підручники, посібники, критичні

статті тощо), поза сумнівом, є дуже корисною, однак лише допоміжною. Це важливо донести школярам, оскільки знайомство з художніми текстами (особливо епічними і драматичними) є, як правило, результатом самостійної домашньої роботи. Неграмотно мотивовані учні часто на все життя залишаються невмілими читачами.

Сучасна школа, на жаль, часто переобтяжує школярів. Величезна кількість навчальної інформації з різних предметів залишає обмаль часу для естетичного розвитку дитини. Однак, сучасна методична наука пропонує фахівцям різні новаційні форми і методи навчання, що дозволяють за умови професійного використання досягати значних позитивних результатів і вирішувати складні навчально-виховні завдання.

Самостійна робота учнів з критичною літературою передбачає, що здобувач освіти, ідучи від простого до загального, повинен з'ясовувати концептуальні тези, твердження, положення, встановлювати взаємозв'язок між ними, вміти систематизувати опанований матеріал, давати йому власну виважену аналітичну оцінку. У роботі з енциклопедіями, словниками, довідниками продуктивніше використовувати часткове (вибіркове) читання. Варто запропонувати учням у процесі роботи робити записи прочитаного у різних варіантах: запис власних думок; складання плану; виписування цитат; складання схем, таблиць; складання тез; складання конспекту; складання анотацій; написання реферату; рецензування; підготовка зведеного конспекту; записи висновків та ін. Така організація роботи сприятиме формуванню в учнів логіки мислення, навичок аналітичного усвідомлення матеріалу, вміння систематизувати, робити власні висновки.

Використання Інтернет-технологій для ефективного пошуку інформації – реалії сьогодення. Фахівець повинен пом'ятати, що посилення мотивації і пізнавального інтересу школярів у навчанні здійснюється за рахунок новизни методів навчання. Застосування сучасних інформаційних технологій у процесі організації самостійної роботи – це потужний резервний фонд

сучасного педагога, що дає змогу учням обирати індивідуальні способи отримання знань.

Серед переваг використання інформаційних технологій в організації самостійної роботи учнів слід зазначити:

- виконання навчального контенту на сучасному рівні;
- можливість вибору здобувачем освіти індивідуального графіка роботи;
- персоналізація завдань з урахуванням можливостей, нахилів та особистих уподобань учнів;
- можливість здійснення об'єктивного електронного контролю за станом засвоєння учнем навчального матеріалу.

Слід зауважити, що для дітей з різним рівнем знань, вмінь і навичок, з різним рівнем сформованості самостійної активності використання Інтернет-технологій матиме різне дидактичне спрямування. З одного боку, комп'ютер є ефективним засобом візуалізації об'єктів для сприйняття, формування понять, з іншого, - він дає можливість для перевірки гіпотези, вирішення практичного завдання, здійснення узагальнень, систематизації навчального контенту, що вивчається, удосконалення методів викладання матеріалу. Електронні носії інформації у процесі самостійного навчання мають ряд особливостей:

- полісенсорність (вплив на різноманітні почуття людини);
- інтерактивність (спроможність до машинного діалогу в системі "людина – комп'ютер");
- мультимедіальність (потенція апаратного та програмного синтезу чи злиття в одному пристрої багатьох функцій і засобів інформації (медій));
- комунікативність (здатність до забезпечення за допомогою мережі візуального, звукового чи символічного зв'язку з іншими);
- віртуалізація (можливість творення уявного світу, що називають віртуальною або кіберпросторовою дійсністю);
- симуляційність (спроможність імітації дійсних явищ, процесів).

Інтернет-підтримка дає можливість чітко організувати і конкретно спрямовувати самостійну навчальну діяльність школярів та досягти високих результатів у навчання при скороченні темпоральних затрат. Використання такої форми самостійної роботи дозволяє підвищити інтенсивність засвоєння навчального матеріалу учнями, закладає основи їх подальшої самоосвіти. Однак, варто зауважити, що головною проблемою використання інформаційних технологій залишається відбір і систематизація школярами з величезного інформаційного потоку якісної навчальної інформації. Для того, щоб учні змогли вичленити з інформаційного поля необхідні джерела, вчитель повинен здійснити попередню фахову корекцію матеріалу, зорієнтувати здобувачів освіти на якісний навчальний контент. Лише за цієї умови в учня з'явиться можливість сформувати особистий освітній вектор.

Самостійну роботу варто практикувати як на етапі засвоєння нового матеріалу, так і його закріплення, повторення. Практично кожний урок починається з того, що фахівець актуалізує опорні знання учнів, уміння і навички, необхідні для вивчення нового матеріалу. На цьому етапі навчання доречними стають усні та письмові самостійні завдання (попереднє читання й спостереження, вправи на повторення, зіставлення, розгляд картин та ілюстрацій, складання описів, замальовок тощо). Найскладніше для вчителя організувати самостійну роботу на етапі засвоєння учнями нового навчального матеріалу. Усвідомлюючи це, педагогу необхідно запропонувати школярам чіткий алгоритм дій (сформулювати мету, завдання, вказати на послідовність дій, зорієнтувати на кінцевий результат), при цьому можливо унаочнити методичні поради у вигляді пам'ятки (настінної таблиці). Від грамотності постановки навчального завдання значною мірою залежить результативність всієї самостійної роботи. Варто зауважити, що самостійна робота під час вивчення нового матеріалу може бути ефективною з учнями старших класів, діти молодших класів на цьому етапі навчання потребують посиленого керівництва з боку фахівця.

З метою активізації у школярів різних видів сприймання і запам'ятовування (слухова, зорова, моторна пам'ять) форма самостійних завдань повинна бути різноманітною. За формою організації можна виділити такі види самостійної роботи: індивідуальну, фронтальну та групову, кожна з яких виконує своє дидактичне завдання.

Ефективність виконання самостійної роботи залежить від ряду факторів:

- мотивації учнів;
- систематичності і безперервності у навчанні;
- грамотного планування роботи;
- правильного використання навчального часу;
- послідовності у роботі;
- доречного використання необхідних методів і прийомів навчання;
- фахового педагогічного керування з боку вчителя.

Організація самостійної пізнавальної діяльності школярів поділяється на етапи:

- 1) стимулюючий (формується пізнавальний інтерес школярів до предмету навчання, мотивується підвищення результатів навчальної діяльності учнів);
- 2) навчальний (безпосереднє навчання, у процесі якого вчитель за допомогою оригінальних, доречних для кожного з видів завдань методів і форм роботи формує самостійну і пізнавальну активність учнів; при цьому враховуються індивідуальні особливості дітей, щоб сформувати правильний психологічний мікроклімат);
- 3) діагностико-коригуючий (з'ясування причин труднощів, що виникають у школярів під час навчання, виявлення прогалини у їх знаннях, корекція, спрямована на усунення недоліків у навчальному дискурсі);
- 4) контролююче-оцінний етап (у школярів виникає можливість з'ясувати свій рівень знань, навичок і умінь з теми заняття (вироблення навичок самоконтролю), вчитель оцінює рівень засвоєння знань з предмету.

Оскільки учитель бере активну (хоч і непряму) участь у процесі самостійної роботи, варто звернути увагу на основні принципи управління самостійною навчальною діяльністю у школі:

- 1) індивідуальній підхід до школярів із дотриманням доступності навчальних завдань;
- 2) поступове збільшення інтелектуальних навантажень на учнів і послідовний перехід до неповних вказівок з боку фахівця;
- 3) заплановане віддалення вчителя від активної позиції у процесі навчання;
- 4) поступовий перехід від контролю з боку вчителя до самоконтролю з боку учня.

Отже, можна досягти значної результативності самостійної пізнавальної діяльності у формуванні особистості школярів за умов дотримання вищезазначених дидактичних принципів.

У процесі організації самостійної роботи фахівцю треба дбати про те, щоб оволодіння учнями кожним новим видом робіт було підготовлене попередніми заняттями. Водночас, необхідно, щоб учні не зупинялися на досягнутому, а поступово опановували інші види робіт, які вимагають ще більшої самостійності.

Сучасна методична наука пропонує різноманітні класифікації видів і форм самостійних робіт. Г. Асонова виділяє такі види самостійної роботи:

- 1) за дидактичним призначенням;
- 2) за способом управління;
- 3) за джерелами знань.

За внутрішніми зв'язками види самостійної роботи, на погляд вченої, розподіляються:

- за ступенем розвитку пізнавальної діяльності (роботи наслідувального та відтворюючого плану, тренувальні вправи, що частково вимагають прояву власного задуму школярів у процесі

вирішення нового завдання; творчі, що вимагають прояву творчого мислення учнів);

- за рівнем розвитку розумової діяльності (роботи на порівняння, узагальнення, виявлення причинно-наслідкових зв'язків).

У свою чергу, навчальні завдання можна поділити на такі групи:

- ті, що спрямовані на ліквідацію прогалин у знаннях учнів (вони мають на меті засвоєння раніше вивченого навчального матеріалу, забезпечують готовність школяра до опанування наступного матеріалу);

- ті, що пропонуються учням для вдосконалення й поглиблення основних базових знань відповідно до здібностей та інтересів дітей.

За місцем виконання навчальні завдання можна розділити ті, що виконуються учнями на уроці та ті, що виконуються вдома.

З метою правильної організації самостійної роботи у школі варто звернути увагу на моніторинг рівня готовності учнів до такого виду пізнавальної діяльності. Самоосвіта школярів передбачає їх самооцінку – (вміння критично оцінити свої можливості), самовизначення (вміння визначити своє місце в житті, в суспільстві, власні інтереси), самоконтроль (можливість контролювати свої вчинки, результати роботи), самоорганізацію (спроможність вибрати джерело пізнання і форм самоосвіти, планувати, організувати місце навчальної діяльності), самооблік (спроможність брати до уваги наявність власних особливостей), самокритичність (критично оцінювати недоліки власної діяльності), самореалізацію (реалізація учнем власних можливостей у практичній діяльності), нарешті, як результат - самовиховання та саморозвиток. Формування умов для реалізації цих можливостей – завдання вчителя. Для розв'язання цієї проблеми фахівець повинен бути добре озброєний теорією самоосвітньої діяльності, вміти діагностувати можливості та інтереси учнів, відслідковувати результати самоосвіти учнів. Самоосвіта дозволяє школярам накопичувати особистий досвід у самостійному здобуванні знань, розвивати мислення, письмове та усне мовлення. При цьому принциповим є, щоб організація роботи носила не

стихийний характер, а була логічною, науково обґрунтованою, чітко збалансованою, системною, виваженою. Слід зауважити, що пізнавальна компетентність є фундаментом самоосвітньої діяльності, що дає можливість дитині (підлітку) систематично, цілеспрямовано підвищувати власний професійний та особистісний потенціал.

Висновки до I розділу

Вчені та педагоги-практики завжди приділяли багато уваги вивченню різних аспектів, пов'язаних із самостійною роботою (досліджувались сутність поняття самостійної роботи, принципи її організації, розглядались різні класифікації, вивчались методи, форми, засоби проведення самостійної роботи, розроблялись методики планування та контролю самостійної роботи тощо). Однак, практична діяльність педагога дозволяє констатувати необхідність реалізації новітніх досягнень психології, дидактики з цього питання у шкільному дискурсі.

Самостійна робота учня - це вид діяльності, що передбачає відносно автономну роботу здобувача освіти під систематичним методичним керівництвом і контролем з боку вчителя. У процесі опанування навчального контенту у закладі освіти важливо виділити з низки методів самостійної роботи, що пропонує сучасна методична наука, саме такі, що дозволять розкрити інтелектуальний, творчий потенціал особистості учня, його індивідуальні здібності і нахили з урахуванням вікових особливостей. Самостійну роботу школярів варто грамотно мотивувати, щоб здобувачі освіти мали вичерпну інформацію стосовно мети роботи, її необхідності, шляхів подальшого практичного використання її результатів у навчальній та повсякденній діяльності.

Плануючи самостійну роботу, вчитель повинен визначати її місце в структурі уроку, добирати необхідний дидактичний матеріал, усвідомлювати рівень володіння навчальним матеріалом учнів, передбачати труднощі, що можуть виникати у процесі роботи, ретельно добирати завдання (як за

змістом, так і за формою), корелюючи їх з навчальною метою уроку, чітко відстежувати темпоральні показники виконання завдань, визначати максимально ефективний раціональний спосіб перевірки роботи.

Метою самостійної роботи учнів є формування навичок самостійного вивчення матеріалу, що сприяє формуванню когнітивної діяльності, навичок організації власного робочого простору, вмінь формулювати завдання роботи, аналізувати її результати, активізації навичок пошуково-дослідницької, творчої діяльності.

Педагогічна практика доводить, що ефективність самостійної роботи учнів залежить від грамотного управління з боку фахівця, що корелюється з чітким плануванням, оптимальною організацією, продуманим методичним забезпеченням, інформатизацією та технологізацією процесу роботи.

Отже, фахівець повинен прагнути мати кінцевою метою своєї діяльності формування в учнів навичок самостійного вивчення матеріалу, організації власного робочого простору, пошуково-дослідницької, творчої діяльності. Ефективність роботи залежить від професіоналізму вчителя у процесі планування, організації, методичного забезпечення самостійної роботи здобувачів освіти.

РОЗДІЛ II. РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ У ШКОЛІ

Перші спроби створення теорії творчості можна знайти на межі XIX та XX ст. у психологічній літературі. Інтерес до творчого процесу людини був обумовлений бурхливим розвитком природничо-математичних наук, що в свою чергу, спричинило розвиток техніки. Особлива увага до творчої діяльності людини в галузі науки та техніки з'явилась після запуску першого штучного супутника Землі і польоту першого космонавта. Отже, практичні здобутки людства стали важливим підтвердженням можливостей їх творчих здібностей. Це спонукало вчених до активних пошуків з метою розкриття механізму самої творчості. Сучасні науки (філософія, психологія, педагогіка та ін.) активно використовують поняття «творчість» у своєму категоріальному апараті. Філософський словник трактує творчість як процес людської діяльності, що створює якісно нові матеріальні і духовні цінності. Завдяки творчості можливий будь-який прогрес.

С. О. Грузенберг став одним із перших авторів теорії творчості. Психолог А. Г. Спіркін звертав увагу на вищий (творчий) рівень пізнавальної та наукової діяльності, він розумів творчість як мислительну і практичну діяльність, результатом якої є створення оригінальних, неповторних цінностей, встановлення нових фактів, властивостей, закономірностей, а також методів дослідження і перетворення матеріального світу та духовної культури. Займаючись експресивною терапією, Н. Роджерс називає творчість трансформуючим, цілющим процесом.

У сучасній школі питання розвитку творчої особистості та творчих здібностей постає особливо гостро. Усвідомлюючи це, кожен педагог повинен працювати над цією проблемою. Шкільна практика вимагає виявити та розвинути творчі здібності та задатки в учнів.

У складних умовах стрімкого суспільного, духовного розвитку людина творча, гнучка, креативна, здатна до генерування і використання нового

(нових підходів та рішень ідей, задумів) найкраще працює, орієнтується, приймає рішення. Завдання сучасного педагога - виховання людини, яка вміє не зупинятися на досягнутому, відзначається сміливістю мислення, вмінням бачити за межі того, що бачать сучасники і бачили попередники.

На формування творчих здібностей школярів впливають такі чинники:

- зовнішні (чинники мікросередовища, тобто характер і система сімейного виховання, вплив школи і спілкування з однолітками);
- внутрішні (вікові й індивідуально-психологічні особливості дитини (підлітка), рівень його самооцінки, агресивності, тривожності, акцентуації характеру, спрямованість особистості, статеві відмінності, організація розумової діяльності).

Сучасна педагогічна наука нині має у своєму арсеналі багато методик формування творчих можливостей учня. М. Махмутов, аналізуючи стан сучасної освітньої діяльності, звернув увагу на те, що у процесі традиційного навчання всі знання, вміння і навички школярі одержують шляхом репродуктивного засвоєння (розвиток пам'яті і навичок репродуктивного мислення). Отже, навички продуктивного і творчого мислення є наслідком репродуктивного засвоєння, фундаментом будь-якої творчості є конкретні знання, уміння і навички. Ця теза є концептуальною для вирішення проблеми творчого розвитку у процесі навчання, оскільки базовий зміст освіти повинен якісно засвоюватися. Однак, лише цього недостатньо для розвитку пізнавальної самостійності і творчості учнів.

Творчою називають таку задачу, що є повністю новою (незнайомою для суб'єкта) або, меншою мірою, містить вагомий елемент новизни, що вимагає значних розумові зусилля, спеціального пошуку нового способу її розв'язання.

Для формування творчої особистості в особі учня школи необхідними є такі компоненти:

- 1) інтелектуально-логічні здібності, що передбачає вміння аналізувати, виділяти істотне, абстрагуватися від несуттєвого, внаслідок чого в

- учнів формується глибина суджень і висновків, логічність, вміння повно і правильно викладати думки;
- 2) здібності формулювати означення об'єкта, встановлювати родову і видову ознаку, в наслідок чого у дитини формується вміння до стислості і правильності у формулюванні;
 - 3) здібності пояснювати, інтелектуально-логічне вміння аргументовано розкривати сутність проблеми, знаходити способи її успішного розв'язання;
 - 4) здібності доводити, обґрунтовувати, формування навичок аргументації і володіння процедурами переконання;
 - 5) інтелектуально-евристичні здібності, що передбачають можливість учнів висувати гіпотези, генерувати ідеї, прогнозувати розв'язання творчих задач, пропонувати оригінальні підходи, методи їх вирішення;
 - 6) здібність до фантазії, що є найбільш яскравим виявленням творчої уяви; учнями творяться нові, оригінальні образи і поняття;
 - 7) здібність до асоціативності пам'яті, здібність відображати і встановлювати у свідомості нові зв'язки між компонентами задач;
 - 8) здібність бачити протиріччя і проблеми;
 - 9) здібність до продуктивності мислення, переносу знань, умінь у нові ситуації;
 - 10) здібність перебороти інерцію мислення, можливість оперативного переключення мислення на новий спосіб розв'язання творчої задачі, гнучкість мислення в пошуку нових підходів;
 - 11) здібності до незалежності мислення, можливість бути вільним від думки авторитетів, мати свою точку зору;
 - 12) здібність до критичності мислення, оціночних суджень, вміння правильно оцінити процес і результат власної творчої діяльності та діяльності інших, вміння знаходити власні помилки, їх причини.

Нині не випадково відмічається зростання інтересу до процесу творчості. У деяких психічних процесах людині можуть стати у нагоді механізми (обчислювані машини, комп'ютери, сканери), але процес творчості не може бути механічним, формалізованим і обмеженим певною програмою дій.

Розвивати творчі здібності дитини (підлітка) можна у різний спосіб. Деякі обдаровані учні переважно самостійно тренують свої задатки з метою розвинення їх у здібності, потім намагаються систематично вдосконалювати свої здібності, щоб вони стали творчими. Однак більшість школярів потребує для розвитку у них творчих здібностей учителя як порадника, помічника. Завдання фахівця при цьому, - йдучи від простого до складного, вміло керувати процесами творчого пошуку, намагатися створювати такі ситуації, що сприяють творчій активності учнів, здатності розуміти закономірності, розвивати уяву дитини, асоціативне мислення, прагнення постійно вдосконалюватися, розв'язувати складні творчі завдання.

Творчість є сукупністю різних здібностей особистості. Творче мислення - це своєрідний індивідуальним експеримент з використанням логічного мислення та фантазії. У процесі творчої роботи відбувається низка неусвідомлених людиною складних розумових процесів. Як правило, людина не замислюється над тим, якими здібностями вона володіє. Отже, виникає необхідність у процесі шкільного навчання, зокрема, спонукати дитину (підлітка) до участі в різних заходах, що сприятимуть розвитку її творчих здібностей.

Висновки до II розділу

Методична наука вже на початку становлення акцентувала свою увагу на питанні розвитку творчих здібностей дитини у тісному зв'язку з усіма елементами навчання й виховання.

Творчі здібності дитини сучасні вчені розуміють як її психологічні

особливості, що сприяють оволодінню певною діяльністю. При цьому важливо зазначити, які вміння потрібно сформувати в учнів, щоб вони відчували свободу своїх дій у творчості, мали реальну можливість проявити власну творчість, успішно здійснювати діяльність.

Досвід багатьох вітчизняних та закордонних педагогів свідчить про вірогідність вдалого формування в учнів якостей творчої особистості. Для цього школярам варто надавати максимум можливостей для випробовування себе в творчості, причому починати треба з найпростіших завдань.

Навчання творчості має відбуватися, перш за все, на програмному навчальному матеріалі. Під час навчальної діяльності, засвоюючи досвід творчої діяльності, характерні для неї процедури, школярі набувають вміння видозмінювати ті стереотипи мислення, яким вони вже навчилися, конструювати нові варіанти осмислення раніше засвоєного або нового змісту.

Творчість є нормальним та постійним супутником дитячого розвитку. Кожна дитина від природи має можливості розвиватися, і слід тільки знайти можливості реалізувати її творчі потенції, щоб дитина (підліток) мали можливості піднятися на найбільші висоти творчої діяльності.

РОЗДІЛ III. СИСТЕМА ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Система творчих завдань повинна бути орієнтована на формування базових знань, умінь і навичок учнів, одночасно розглядатися і як сукупність творчих завдань, і як єдине ціле. Системоутворюючим фактором об'єднання творчих завдань виступає мета сучасної школи, пов'язана із творчою спрямованістю освіти.

У роботі пропонується авторська система завдань, що пропонується для практичної діяльності у процесі роботи у школі на уроках української літератури (5, 6, 7 класи).

5 клас

1. Слово в житті людини. Образне слово – першоелемент літератури. Художня література як мистецтво слова. Види мистецтв.

1. Самостійно прочитати статтю з підручника «Слово в житті людини. Художня література як мистецтво слова», навчитися переказувати.

2. Початок словесного мистецтва: фольклор і літописи. Міфи як первісні уявлення про всесвіт і людину. «Берегиня», «Дажбог». ТЛ: фольклор, міф.

1. «Гронування» - підібрати вислови, які характеризують Дажбога.

2. Знайти і прочитати в мережі Інтернет (або в спеціальній літературі) легенду про назву своєї вулиці, району, села чи міста. Підготуватися до розповіді класу.

3. Легенди «Неопалима купина», «Як виникли Карпати», «Чому в морі є перли і мушлі». Реальні та фантастичні елементи людської поведінки. ТЛ: легенда.

1. Скласти усний твір-мініатюру про неопалиму купину як символ.

2. Намалювати ілюстрацію до легенди «Чому в морі є перли і мушлі».

3. Підготувати за матеріалом теми «Міфи та легенди» запитання для однокласників, за якими можна перевірити їхні знання.

4. Написати міні-твір на одну з тем: «Якби троянда мала чудодійні властивості...», «Якби ромашка мала чудодійні властивості...», «Якби пролісок мав чудодійні властивості...».

5. Написати міні-твір (5-10 речень) на тему «Мої добрі вчинки».

4. Народні перекази. «Прийом у запорожці». Звичаї та традиції запорозьких козаків. ТЛ: переказ.

1. Записати від старших людей переказ, поширений у вашій місцевості.

5. Тематика народних казок, їхні різновиди. Побудова казки, її яскравий національний колорит. ТЛ: народна казка, тема.

1. Визначити будову казки «Про правду і кривду».

2. Зробити ілюстрацію до казки «Про правду і кривду».

3. Написати свою кінцівку (3-5 речень) до казки «Про правду і кривду», починаючи від слів «А як прийдеш у свій город, розкажуй усім, що краще жити правдою аніж кривдою».

4. Характеристика героїв твору способом «Гронування».

5. Написати твір-мініатюру на тему «Що означає жити по правді?»

6. Народне уявлення про добро і зло в казці «Мудра дівчина». ТЛ: тема.

1. Скласти план до казки «Мудра дівчина».

2. Скласти продовження казки «Мудра дівчина».

3. «Представлення героя». Характеристика персонажів методом «Гронування».

4. Підготувати розповідь про героїв казки від їх імені.

7.«Яйце-райце». Світогляд народу, його морально-етичні принципи в казці; зв'язок із міфами.

1. Скласти кросворд до казки «Яйце-райце».

8.«Летючий корабель». Фантастичне і реальне, смішне і страшне, красиве і потворне в казках. ТЛ: гіпербола.

1. Скласти список персонажів, які допомагають героєві казки, вказати, як допомагають.

2. Скласти сенкан про казку.
3. Прочитати статтю «Виразне читання прозових творів», виписати правила в робочий зошит.

9. Іван Франко — казкар (збірка «Коли ще звірі говорили»). Дитинство письменника. Особливості літературної казки. ТЛ: літературна казка. Казка «Фарбований лис»

1. Ознайомитися зі статтею підручника «Літературні казки».
2. Скласти таблицю «Спільне і відмінне у народних та літературних казках».
3. Підготувати розповідь про дитинство Франка.
4. Написати твір-мініатюру на тему: «Про що говорять звірі у казках І.Франка?».
5. Зробити ілюстрації до самостійно прочитаних казок Франка зі збірки «Коли ще звірі говорили».
6. Написати невеликого листа (4-5 речень) Лисові Микиті з порадами, як стати кращим.
7. Скласти орієнтовний план казки.
8. Підібрати з тексту уривки для характеристики літературних героїв.
9. Скласти асоціативне гроно «Чого вчить казка І.Франка «Фарбований Лис».
10. Придумати свій кінець казки.
11. Скласти сенкан про Лиса Микиту.

10. Василь Королів-Старий. Короткі відомості про письменника, його фантастична казка «Хуха-Моховинка». Образи фантастичних істот, створені уявою автора на основі українського фольклору.

1. До кожної частини казки дібрати заголовки і записати у робочий зошит.
2. Знайти у мережі Інтернет інформацію про міфічного героя Лисовика. Підготувати коротку розповідь з описом зовнішності.

3. Знайти у казці «Хуха-Муховинка» портрет дівчинки й виписати його в робочий зошит.
4. Намалювати побачену вами Хуху-Муховинку з однойменної казки В.Королева-Старого.
5. Скласти й записати план казки «Хуха-Муховинка».
6. «Асоціативна сітка». Записати по одній асоціації до кожної літери слова «Муховинка», окрім и.
7. Написати листа до Хухи, діда або дітей – персонажів казки «Хуха-Муховинка»
8. Написати твір-мініатюру на тему: «Якби у моєму домі жила Хуха...».

11.Василь Симоненко. Цікава сторінка з життя митця. «Цар Плаксій та Лоскотон». Казкова історія і сучасне життя.

1. Опрацювати статтю підручника «Прозова й віршована мова».
2. Визначити тему твору.
3. Написати казку «Цар Плаксій та Лоскотон» прозовою мовою.
4. Намалювати портрети царя Плаксія та дядька Лоскотона.
5. Виписати приказки й прислів'я, які близькі за змістом до казки «Цар Плаксій та Лоскотон».
6. Усно схарактеризувати царя Плаксія та Лоскотона.
7. «Асоціативне гроно». Записати риси характеру головних героїв.
8. Скласти усний твір-роздум «Для чого людині сміх?».

12.Галина Малик. Повість – казка «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії». Повість-казка сучасної дитячої письменниці. ТЛ: повість-казка.

1. Виписати у робочий зошит імена всіх героїв із перших десяти розділів казки. Записати біля них по три прикметники, які найкраще характеризують особливості кожного персонажа.
2. Знайти і виписати у робочий зошит портрети Алі, Недоладька й Недопопелюшки.
3. Намалювати країну Недоладію.

4. Написати листа до бабусі від імені Алі.
 5. Скласти сенкан до характеристики різних персонажів твору.
 6. Написати твір-мініатюру «Якби я потрапив (потрапила) у країну Недоладію».
 7. Скласти і записати буриме на тему відповідальності за свої вчинки, використавши такі рими: кажи-роби, слово-чудово, умій-сій.
 8. Написати листа одному з персонажів твору.
 9. «Опиши мене». Записати короткий опис міста Недоград.
 10. Написати продовження пригод Алі та її нових друзів у повісті-казці «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії».
13. Леонід Глібов – відомий український поет і байкар. Фольклорна основа віршованих загадок. «Химерний, маленький...», «Що за птиця?». Життєствердний пафос віршів «Хто вона?», «Хто розмовляє?», «Хто сестра і брат?». ТЛ: акровірш.
1. Скласти акровірш.
 2. Із книги кулінарних рецептів виписати назви українських страв, які можна приготувати з гречки та проса.
 3. Скласти ребус до відгадки одного з акровіршів.
 4. Виписати з акровірша «Хто сестра і брат?» пестливі слова. Визначити яку роль вони відіграють у цьому творі.
 5. Скласти три загадки, використавши порівняння.
14. «Повість минулих літ» - найдавніший літопис нашого народу. Значення літописання для нащадків. Мотиви літописних сюжетів. Літописна оповідь «Три брати – Кий, Щек, Хорив і сестра їхня Либідь». ТЛ: літопис.
1. Описати Нестора Літописця за скульптурою М. Антокольського.
 2. Усно проаналізувати риси характеру одного з київських князів, посилаючись на текст літопису, переказаного В. Близнецем.
 3. Знайти у мережі Інтернет зображення Києва X-XI ст. і роздрукувати або створити мультимедійну презентацію. Підготувати для однокласників невелику екскурсію старовинним містом.

4. Записати легенду про заснування свого населеного пункту.
5. Скласти сенкан про Київ.

15. Любов руських князів до своєї землі, їхня сила духу, воля, благородство. Літописна оповідь «Святослав укладає мир з греками», «Розгром Ярославом печенігів. Початок великого будівництва в Києві. Похвала книгам».

1. Скласти сенкан до слова «Володимир».
2. Прочитати оповідь з літопису, визначити якими справами Ярослав Мудрий продовжив ідеї князя Володимира.
3. Виписати у зошит кілька прислів'їв про значення книг у житті людства.
4. Підібрати матеріал про роль княгині Ольги у запровадженні християнства у Київській Русі.

16. Олександр Олесь. Поезії з книги «Княжа Україна», їх зв'язок із літописами. «Заспів», «Україна в старовину». Поетична оповідь про минуле нашого народу. Похід на Царгород», «Ярослав Мудрий». Поетична оповідь про князів Київської Русі, їхню мудрість, благородство, хоробрість, любов до рідної землі.

1. «Асоціативний диктант». Виписати слова з тексту, які асоціюються з діяльністю Ярослава мудрого.
2. Скласти сенкан до слова «Ярослав».
3. Підібрати прислів'я про захист рідної землі.
4. Поділити текст оповіді «Ярослав Мудрий» на чотири частини. Дібрати до кожної з них заголовки.
5. Знайти у мережі Інтернет чи в енциклопедії інформацію про виникнення театру.

17. «Микита Кожум'яка». Драматичний твір на тему народної казки. Добро і зло в казці. ТЛ: драматичний твір і його побудова.

1. Підготувати усний твір-роздум на тему «Заповіти наших предків».
2. Підібрати до слова «Батьківщина» синоніми, епітети, метафори.

3. Скласти кросворд до теми «Історичне минуле нашого народу».
4. Дібрати заголовок до кожної картини драми-казки «Микита Кожум'яка».

18. Позакласне читання. Оксана Сенатович «Малий Віз». Уславлення кмітливості і винахідливості запорожців.

1. Підготувати розповідь про героїв казки від їхнього імені.
2. Скласти характеристику Дмитрика у вигляді грона.
3. Зайняти власну позицію та підібрати аргументи на захист з дискусійного питання: «Дмитрик – справжній козак чи шукач пригод?».
4. Відшукати художні засоби у творі.
5. Скласти усний відгук на прочитаний твір за планом.

19. Повість С. Васильченка «В бур'янах». Україна часів Т. Шевченка. Розповідь про поета, його дитинство (на основі повісті С.Васильченка).

1. Простежити, які життєві обставини сформували характер Великого Кобзаря.
2. Дібрати до кожної з трьох глав заголовки.
3. Намалювати ілюстрацію до оповідання С.Васильченка «У бур'янах», зобразивши стовпи, що підпирають небо, і ворота, куди сонце заходить на ніч.
4. Підготувати переказ змісту прочитаних уривків твору С.Васильченка «В. Бур'янах» від імені малого Тараса.
5. Скласти сенкан про Шевченка.
6. Скласти зв'язну розповідь про дитинство Шевченка.

20. Тарас Шевченко. Картини доколишнього світу, природи в поезії «За сонцем хмаронька пливе...». «Садок вишневий коло хати...». ТЛ: ліричний твір, персоніфікація.

1. Виписати з вірша назви кольорів і згрупувати їх відповідно до настроїв, які вони передають.

2. Опрацювати матеріал у підручнику і фіксують інформацію у вигляді робочого конспекту.
3. Виконати словесну ілюстрацію до вірша «За сонцем хмаронька пливе...».
4. Знайти у вірші «За сонцем хмаронька пливе...» усі порівняння й вписати їх у робочий зошит.
5. У мережі Інтернет знайти картини й фотографії українських хат із вишневими садками навесні, які якнайкраще проілюструють вірш «Садок вишневий коло хати...».
6. Вивчити напам'ять вірш «Садок вишневий коло хати...».
7. Сформулювати 2-3 реченнями висновок про роль Шевченкового слова у вашому житті.
8. Скласти кросворд або чайнворд за відомостями про життя і творчість Т. Г. Шевченка.
9. Виконати «наскельний малюнок» (зобразити один предмет, який символізував би вивчені поезії Т. Г. Шевченка).

21. Павло Тичина. Коротко про поета і край, де він народився. «Не бував ти у наших краях!».

1. Скласти асоціативний куш до слова «рідний край».
2. Опрацювати теоретичний матеріал підручника «Метафора. Епітет» і сформулювати запитання за текстом прочитаного.
3. Скласти партитуру для виразного читання вірша «Не бував ти у наших краях!».

22. Майстерне відтворення краси природи, вираження життєрадісності, патріотичних почуттів засобами художнього слова. віршів «Гаї шумлять...», «Блакить мою душу обвіяла...». ТЛ: ліричний герой.

1. Знайти в кожній строфі вірша «Гаї шумлять» слова, що позначають різні звуки. Записати текст у робочий зошит.
2. Визначити тему та ідею поезії Гаї шумлять».
3. «Гронування». Охарактеризувати ліричного героя твору.

4. Назвати художні засоби використані у тексті.
5. Виділити і розподілити зорові та слухові образи поезії.
6. «Художник слова». Підготувати словесний малюнок за змістом твору, додаючи власні спостереження за природою і сприйняття кольорової палітри, яка вбачається у вірші.
7. Довести, що у поезії П. Тичини гармонійно поєднані слово, барви та музика.
8. Створити фотоальбом ілюстрацій до віршів П. Тичини.

23.Євген Гуцало. Основні відомості про письменника. Вічне протистояння добра і зла – наскрізна тема світового мистецтва. Порухення цієї теми в оповіданні «Лось».

1. Знайти опис зовнішності лося. Визначити які почуття він викликає.
2. Знайти в тексті опис місцевості, ді відбуваються описані автором події. Визначити які звуки, запахи та кольори переважають та їх враження на читача.
3. Прочитати відомості у підручнику про оповідання. Довести, що твір Є.Гуцала «Лось» - оповідання.
4. Придумати своє завершення оповідання «Лось». Записати його в зошит кількома реченнями.
5. З'ясувати чи занесений лось до Червоної книги України. Знайти у мережі Інтернет або в спеціальній літературі цікаву інформацію про життя лосів у дикій природі.
6. Підготувати міні проекти на тему: «Дивовижний світ рідної природи в поезіях Євгена Гуцала «Зірка», «Чарівники», «Журавлі високі пролітають...».
7. Підібрати прислів'я і приказки, які є співзвучними з основною думкою оповідання «Лось».
8. Скласти запитання про життєвий і творчий шлях Є. Гуцала.

9. «Анкета героя». Заповнити анкету героя, користуючись текстом оповідання, за планом.

10. Описати дивовижний світ природи, змальований в поезіях Є. Гуцала, використавши власні спостереження.

24. Максим Рильський. Основні відомості про поета. Краса рідної природи й відтворення її поетом засобами поетичної мови. «Дощ» («Благодатний, довгожданий...»), «Осінь-маляр із палітрою пишною...».

1. Визначити і записати у зошитах художні засоби, тему, основну думку поезії «Дощ».

2. «Асоціативний куш». Записати назви кольорів, які асоціюються із осінню.

3. Прочитати вірш «Осінь-маляр із палітрою пишною...», знайти назви кольорів, якими автор описує осінь. Доповнити ними свої асоціації.

4. Скласти сенкан про осінь.

5. Описати словами свої враження, настрої від улюбленої пори року чи явища природи.

6. Скласти сенкан про дощ.

7. Намалювати ілюстрацію до одного з вивчених творів.

8. Написати невеликий роздум на тему «Чому природу треба берегти?».

25. Григорій Тютюнник. Коротко про письменника. Оповідання «Дивак». Ідея неповторності й багатства внутрішнього світу людини.

1. Придумати власне закінчення твору.

2. Скласти план оповідання «Дивак».

3. Поділити оповідання на чотири частини, дібрати до кожної з них заголовки й записати їх у робочий зошит.

4. Скласти план характеристики Олеся, використавши в ньому слова: вік, портрет, вчинки, ставлення, уява, поведінка.

5. Заповнити анкету героя.

6. Підготувати для однокласників запитання (8-10) за змістом вивченого оповідання.
7. Намалювати підводний світ, створений уявою Олесь.
8. Заповнити таблицю «Олесь в школі/Олесь поза школою».
9. Підготувати усне висловлення «Моє ставлення до Олесь».

26. Микола Вінграновський. Коротко про митця. Повість «Сіроманець».

1. Знайти у вірші «Сама собою річка ця тече...» слова, що позначають смак і запах. Визначити яку роль вони відіграють у цьому творі.
2. Знайти та записати у «Першій колисковій» епітети й персоніфікацію. Визначити який настрій створюється у вірші за допомогою цих тропів.
3. Записати з уст матері колискову.
4. Намалювати героя з вірша М. Вінграновського «Бабунин дощ».
5. Виписати із першої частини повісті найкрасивіший опис природи (пейзаж) і визначити в ньому порівняння, епітети й персоніфікації
6. Знайти у мережі Інтернет або в спеціальній літературі інформацію про вовків, їх спосіб життя, поведінку з людьми.
7. Написати власне закінчення повісті «Сіроманець».
8. Знайти прислів'я та приказки про вовка, виписати їх у робочий зошит. Визначити які з них близькі до характеру Сіроманця, а які – ні.
9. Скласти кросворд за змістом вивченої повісті.

6 клас

1. Вступ. Книжка в житті людини. Творча майстерня автора від давнини до сьогодення. Зміни формату книги впродовж віків. Сучасний читач і його роль у новому «житті» твору.

1. Підготувати усне висловлення про те, як ви розумієте такі прислів'я: «Книга вчить, як на світі жить», «Книга в щасті прикрашає, а в нещасті втішає».

2. Підібрати висловлювання відомих людей про значення книги в житті людини.

3. Написати твір на тему «Книга, що найбільше мене вразила».

2. Календарно-обрядові пісні. Роль і місце пісні в житті українців. Головні календарні обряди. Народна обрядова пісня, її різновиди.

1. Скласти власне висловлення на тему «Пісня – душа народу»

2. Підібрати прислів'я про пісню.

3. Підготувати розповідь про святкування в родині Різдва.

4. Підготувати ілюстрації до вивчених творів.

5. Підібрати асоціації, що характеризують Різдво, спираючись на текст колядок.

6. Скласти запитання за вивченою темою.

7. Зробити «усне малювання» картини, якак виникає у вашій уяві під впливом однієї з веснянок, опрацьованих на уроці.

8. Скласти міні-паспорт колискової пісні.

9. Скласти кросворд за темою «Календарно-обрядові пісні».

10. Скласти санкан про колискову.

11. Скласти таблицю «Календарно – обрядові пісні Бережанщини».

12. Укласти список джерел, з якого можна почерпнути інформацію про календарно-обрядові пісні рідного краю.

3. Пісні літературного походження. Патріотичні мотиви пісень літературного походження. «Ще не вмерла Україна» П. Чубинського і М. Вербицького – національний гімн нашої держави. Легенда про дівчину Україну, яку Господь обдарував піснею, та її зв'язок з «Молитвою» О. Кониського й М. Лисенка – духовним гімном України.

1. Визначити художні засоби, вжиті у гімні «Ще не вмерла України...»

2. Підготувати повідомлення про січових стрільців.

4. «Ой у лузі червона калина похилилася» С. Чарнецького й Г. Труха – пісня, що стала народною.

1. Написати міні-твір «Захисники Батьківщини», використовуючи в ньому цитати зі стрілецької пісні.
 2. Створити фотоколаж «Я і Київ».
5. «Як тебе не любити, Києве мій» Д. Луценка - популярна пісня про столицю України. Патріотичні мотиви, героїчний пафос пісень літературного походження.
1. Використовуючи вжиті автором у пісні художні засоби, змалювати асоціативний образ нашої столиці.
 2. Виконати ілюстрацію до вивченої пісні «Як тебе не любити, Києве мій».
 3. Скласти і записати пісню на сучасну тему (можна на мотив відомої пісні).
6. Микола Вороний. Коротко про письменника. Поема «Євшан-зілля». Патріотичні почуття й толерантне ставлення до інших народів.
1. Скласти план поеми «Євшан-зілля».
 2. Скласти сенкан про Батьківщину.
 3. Написати невеликий твір на тему "Батьків і батьківщину не вибирають».
 4. Скласти усний твір-роздум за словами з поеми М. Вороного «Там, де пустка замість серця, порятунку вже не буде!..»
7. Тарас Шевченко. Відомості про перебування поета в Санкт-Петербурзі. Патріотичні мотиви творів Т. Шевченка. Специфіка ліричних і ліро-епічних творів. Вірш «Думка» («Тече вода в синє море...»).
1. Підготувати розповідь про перебування Шевченка в Петербурзі.
 2. Усно описати картину Г. Меліхова «У майстерні художника». Розказати про атмосферу, яка панує на картині.
 3. Провести дослідження творів Т. Шевченка. Визначити який з цих творів ліричний, а який – ліро-епічний.
 4. Вивчити напам'ять вірш Т. Шевченка «Думка».

5. Знайти в мережі Інтернет або в спеціальній літературі інформацію про Т.Шевченка як художника. Підготувати за цим матеріалом невелике повідомлення.
6. Скласти міні-паспорт вірша.
7. Скласти асоціативний куш до слова «патріотизм».
8. Скласти усний твір-роздум на тему: «Що краще: наполеглива боротьба за щастя чи нарікання на гірку долю?».
9. Підготувати повідомлення про Івану Підкову.

8.Зображення історичного минулого. Героїзм та відвага козаків та їхнього ватажка. Поема «Іван Підкова» (без вступу).

1. Знайти, у який момент читач вперше знайомиться з головним героєм. Визначити, з кількох частин складається твір.
2. Визначити у творі художні засоби та яку роль вони відіграють.
3. Скласти міні-паспорт поеми «Іван Підкова».
4. Виконати ілюстрацію до поеми «Іван Підкова».

9.Лєся Українка (Лариса Петрівна Косач). Дитинство поетеси, роль родини у її вихованні.РМ № 2 (у). Усний твір «Образ мужньої, сильної духом дівчинки Лєсі». Неповторний світ дитинства в поезіях: «Мрії», «Як дитиною, бувало...». Життєрадісний погляд на світ, вільнолюбство, впевненість, розвинена уява поетки. Вірш «Тиша морська». Значення мистецтва в житті людини. Гармонія людини і природи.

1. Підготувати розповідь про дитинство Лєсі Українки. Визначити що змалку впливало на формування обдарованості й освідченності дівчини.
2. Виписати в робочий зошит епітети з вірша Лєсі Українки «Тиша морська». Визначити яку роль вони відіграють.
3. Знайти приклади персоніфікації у вірші Лєсі Українки.
4. Намалювати ілюстрацію до вірша Лєсі Українки «Співець».
5. Виписати з поезії «Мрії» художні засоби, визначити їхню роль.

6. «Асоціативне гроно». Визначити які риси характеру притаманні Лесі Українці .
7. Вивчити напам'ять поезію «Як дитною, бувало...».
8. Скласти сучасний кодекс честі хлопчика-лицаря.
9. Пригадати значення слова «мариністика».
10. Визначити, які зорові та слухові деталі використала Леся Українка у творі «Тиша морська».
11. Скласти асоціативне гроно рис характеру, притаманних героїні твору.
12. Визначити тему, основну думку та художні засоби.
13. Характеризувати образ ліричної героїні, висловлювати власні роздуми про неї .
14. Намалювати ілюстрацію до вірша «Тиша морська».
15. Скласти сенкан на тему «Мистецтво».

10. Володимир Винниченко. Дитинство письменника. Оповідання «Федько-халамидник»: робота з текстом.

1. Знайти в оповіданні пейзажі. Визначити, як вони підсилюють психологічний стан ліричного героя.
2. Дібрати до кожної частини тексту заголовки.
3. Виписати з тлумачного словника всі значення слів пан і панський. Визначити, у якому значенні їх ужито на позначення членів родни Толі. Підкріпити свій вибір конкретними прикладами з тексту.
4. Виписати з оповідання В.Винниченка «Федько-Халамидник» по 2-3 приклади епітетів, порівнять і персоніфікацій.
5. Скласти схему «Герої оповідання».
6. Виписати кілька цитат, що характеризують Федька.
7. Виконати ілюстрацію до твору В.Винниченка «Федько-Халамидник».
8. «Щоденник подвійних нотаток». Скласти цитатну характеристику Федька та Толі.

9. Скласти таблицю «Удаване і справжнє в героїв оповідання».
10. Скласти план прочитаного оповідання.
11. Підготувати розповідь про один день життя Федька відь його імені.
12. З'ясувати ставлення автора до головних героїв оповідання.
13. Скласти діалог про необхідність вдосконалення характеру кожної людини.
14. Уявити щасливу розв'язку твору , записати її як коротку епічну оповідь.
15. Підібрати прислів'я, афоризми про дружбу.

11. Станіслав Чернілевський. «Теплота родинного інтиму...», «Забула внучка в баби черевички...». Настрої і почуття висвітлені в поезіях (любов, доброта, висока духовність).

1. Виписати з тексту вірша метафори, визначити їх роль.
2. Скласти сенкан на тему «Бабуся».
3. Придумати і розказати історію бабусі й онуки.
4. Створити родинне коло: намалювати коло і вписати всіх людей, яких ви любите, цінуєте, які вас зігрівають у цьому світі.
5. Знайти у вірші «Забула внучка в баби черевички...» слова зі зменшено-пестливими суфіксами й виписати їх у робочий зошит. Визначити, з якою метою автор використовує їх.
6. Дібрати і записати у робочий зошит прикметники- епітети, які могли б сполучатись у віршах із такими іменниками: мамині... , ...,... руки; ...,...,...сонце;...,...,...зоря;...,...,... хатина.
7. Виписати в робочий зошит слова з віршів С. Чернілевського, ужиті в переносному значенні. Визначити, яку роль відіграють у творах образні слова(епітет, персоніфікація, порівняння).

12. Ірина Жиленко «Жар-Птиця», «Підкова». Поетичні роздуми про дружбу, доброту, красу, про людське щастя і шляхи про нього, про те, що може врятувати сучасний світ. «Гном у буфеті».

1. «Гронування». Записати характеристику Жар-птиці і Пави.
2. Визначити, які художні засоби використані у вірші.
3. Скласти сенкан про щастя.
4. Підготувати повідомлення про гномів.
5. «Гронування». Підібрати вислови з поезії, які характеризують гнома.
6. Створити сенкан до слова «казка».
7. Пофантазувати, які казки міг би нашіптувати старенький гном.
8. Виконати ілюстрацію до вірша «Гном у буфеті».
9. Поміркувати над запитанням, що таке щастя. Записати свої думки в робочий зошит (5-7 речень), проілюструвавши їх прикладами з віршів І. Жиленко.

13. Оксана Іваненко. «Друкар книжок небачених». Коротко про письменницю. Повість про початок книгодрукування в Україні, сподвижників друкарської справи, що долали перешкоди на шляху до популяризації книги, її доступності для звичайних людей.

1. Підготувати «Зворотне інтерв'ю».
2. Скласти зворотні заголовки до розділів.
3. Написати твір-мініатюру на тему: «Книги – це ріки, що наповнюють всесвіт».
4. Підготувати мультимедійну презентацію на тему: «Іван Федоров і його друкарська справа».
5. Намалювати ілюстрацію до твору.
6. Написати фанфік «Я в друкарні Івана Федорова».
7. Скласти запитання за змістом твору.
8. Написати твір-роздум на тему «Книги – морська глибина».
9. Підготувати розповідь про свої улюблені книги та їхніх авторів.
10. Виписати портрети головних героїв повісті в робочий зошит.
11. Знайти інформацію в мережі Інтернет про політичну ситуацію в Москві середини XVI ст., підготувати за нею коротке повідомлення.

12. Написати лист до Івана Федорова зі словами вдячності за його діяльність (5-7 речень).
13. Письмово довести, що твір О.Іваненко «Друкар книжок небачених» за жанром – повість.
14. Підготувати мультимедійну презентацію на тему: «Іван Федоров і його друкарська справа».

14.Емма Андієвська. Сучасна українська письменниця і художниця. Її казки-притчі. «Казка про Яян». Добро і любов до світу. Прихований повчальний зміст твору. «Говорюща риба».

1. Довести, що «Казка про Яян» Емми Андієвської – казка-притча.
2. Написати продовження твору.
3. Намалювати ілюстрації до казки.
4. Підготувати усне повідомлення на тему: «Що об'єднує Вавилонську башту та вежу міста Яян?»
5. Знайти в казці-притчі про яян повчання і записати їх у вигляді правил.
6. Дібрати прислів'я, яке розкриває основну притчеву думку «Казки про яян».
7. Складання асоціативного грона «Чого вчить казка Емма Андієвської «Говорюща риба».
8. Написати твір-мініатюру на тему: «Чи почує жінка голос голос риби в наступному житті?».
9. Скласти за казкою «Говорюща риба» сенкан про дружбу.
10. Заповнити узагальнювальну таблицю «Тематику казок Е. Андієвської».
11. Прочитати статтю про Е. Андієвську й розглянувши її малярську роботу «Південь, 2000 рік», розказати, як ви її зрозуміли.
12. Поділити «Казку про Яян» на частини, дібрати до кожної з них заголовки і записати у робочий зошит.

13. Прочитати «Казку про говорючу рибу» Е.Андієвської. Виписати в робочий зошит незрозумілі слова.
 14. Проілюструвати один з епізодів «Казки про говорючу рибу».
 15. Заповнити узагальнювальну таблицю «Тематика козок Е.Андієвської».
15. Всеволод Нестайко – відомий у світі український дитячий письменник. «Тореодори з Васюківки».
1. Придумати власну версію однієї з пригод Яви і Павлуші.
 2. Виконати ілюстрацію до прочитаних розділів повісті.
 3. Написати власне висловлення за змістом епіграфа уроку.
 4. Знайти і виписати у робочий зошит приклади персоніфікації в опис Хрещатика (в абзаці, що починається словом «Місля міськради, за вулицею Прорізною...»)
 5. Визначити тему, ідею, головну думку твору.
 6. Письмово поділитися своїми враженнями про прочитані розділи повісті (у формі листа до В. Нестайка).
 7. Проілюструвати одну з подій повісті за допомогою комікса.
 8. Написати поради для Яви і Павлуші, що їм треба зробити, щоб їхні мрії здійснились.
 9. Скласти сенкан до слова «Мрія».
 10. Підготувати інсценізацію комічного фрагмента повісті.
 11. Підготувати відповідь на питання: «Чи може пригодницький твір навчити чогось корисного?».
 12. Скласти асоціативні кущі «Образ Яви», «Образ Павлуші».
 13. Скласти план характеристики персонажів.
 14. Скласти усну характеристику образів Яви і Павлуші за планом.
 15. Написати невеликий роздум на тему «Чим вимірюється дружба», посилаючись на приклади з повісті В.Нестайка «Тореодори з Васюківки» з власного життя.

16. Опрацювати статтю «Комічне. Засоби творення комічного». Дібрати та записати в робочий зошит приклади з тексту до кожного засобу комічного.

16. Ярослав Стельмах «Митькозавр з Юрківки, або Химера лісового озера»

1. Прочитати I і II розділи, не користуючись самим текстом, скласти до нього якнайбільше запитань, які мають охопити весь матеріал і врахувати найменші дрібниці.
2. Виписати в робочий зошит не менше 5 фразеологізмів, пояснити їх значення.
3. Виконати ілюстрації до повісті.
4. Довести, що «Митькозавр з Юрківки, або Химера лісового озера» - пригодницька повість.
5. Знайти та розподілити художні засоби, що є у творі, за видами, з'ясувати їх роль.
6. Виписати з повісті слова-терміни, з'ясувати їх значення.
7. Придумати нові пригоди Сергія і Митька.
8. Підготувати повідомлення про Лохнеське чудовисько та інші дива світу.
9. Довести за допомогою тексту, що Сергій і Митько: люблять природу, мають почуття гумору, розсудливі, дружелюбні, довірливі, допитливі, сміливі шукачі пригод.
10. Скласти кросворд за вивченою повістю.
11. Виконати малюнок «Яким я уявляю чудовисько біля озера».
12. Записати у вигляді грона, які риси характеру притаманні головним героям Сергієві і Митькові.
13. Підготувати усну характеристику образів Сергія і Митька за складеним планом.
14. Написати власне висловлення на тему: «Природа – книги, кожна сторінка якої повна змісту».

15. Намалювати афішу до фільму під назвою «Химера лісового озера, або Митькозавр з Юрківки».
16. Записати у робочий зошит свої думки про те, чого навчила вас повість Я.Стельмаха «Митькозавр з Юрківки...»(3-5 речень).
17. Написати твір-роздум на тему «Яким я бачу справжнього друга». Використати на підтвердження своїх думок приклади з повісті Я.Стельмаха «Митькозавр з Юрківки...».
18. Написати твір-роздум на тему «Яким я бачу справжнього друга». Використати на підтвердження своїх думок приклади з повісті Я.Стельмаха «Митькозавр з Юрківки...».
19. Знайти в мережі Інтернет або в спеціальній літературі основні відомості про згаданих у повісті доісторичних тварин. Підготувати про них коротке повідомлення.

17.Леся Воронина. «Таємне товариство боягузів, або засіб від переляку №9».
Леся Воронина – сучасна письменниця, авторка багатьох книг для дітей.

1. Скласти план до I-V розділів.
2. Намалювати ілюстрацію до одного з розділів повісті.
3. Письмово довести, що твір Лесі Ворониної «Таємниче товариство боягузів, або засіб від переляку №9» є фантастичною, романтичною, багатоепізодичною повістю.
4. Скласти літературознавчий словничок, підібравши визначення до поданих термінів: зачин, кульмінація, основна частина, розв'язка, сюжет, тема художнього твору.
5. Охарактеризувати стосунки між членами родини:Климком і бабусею, Климком і батьками.
6. Виписати цитати до характеристики образу Кліма Джури.
7. Скласти сенкан до слова «страх».
8. Підібрати народні прислів'я та приказки про страх, боягузів.
9. Заповнити анкету за біографією героя.
10. Скласти інформаційне гроно до образу Клімка.

11. Скласти план характеристики образу Климка.
12. Скласти запитання до взаємоопитування.
13. Скласти кросворд за твором «Таємне Товариство боягузів, або засіб від переляку №9».
14. Написати твір «Як я ставлюсь до Климка, героя повісті «Таємне Товариство боягузів, або засіб від переляку №9», і як би я вчинив (вчинила) на його місці в складних ситуаціях».
15. Виписати в робочий зошит портретні характеристики Кактуса, Зайця й Жука.
16. З'ясувати в спеціальній літературі чи в мережі Інтернет, хто такий джура та кого називали характерниками? Підготувати про ці поняття невелике повідомлення.
17. Вписати із збірки народної творчості приказки та прислів'я про жаб. Написати невелике спостереження (4-5 речень) про ставлення українського народу до цих тварин.

18. Гумористичні твори. Гумористичне і сатиричне зображення. Жанрова різноманітність гумористичних творів (анекдоти, байки, усмішки, гуморески, співомовки та ін.) Велика роль гумору в житті українців.

1. Заповнити таблицю «Жанри гумористичних творів».
2. «Асоціативне групування». Охарактеризувати гумор і сміх, розписавши кожному літеру цих слів.
3. Скласти сенкан про гумор.
4. Підготувати відомості про виникнення гумору і розвиток байки.

19. Леонід Глібов. Визначний український байкар, поет. «Щука». Викривальна і повчальна спрямованість байок письменника. Побудова байки.

1. Визначити тему, ідею, основну думку байки «Щука».
2. Скласти цитатний план твору.
3. Скласти асоціативний куш для характеристики образу суддів.
4. Підібрати прислів'я і приказки, співзвучні з головною думкою твору.

5. Виконати ілюстрацію до вивченого твору.

20. Леонід Глібов. «Муха і Бджола», «Жаба і Віл».

1. Охарактеризувати музу і Бджолу, визначивши риси характеру, якими їх наділив автор.
2. Скласти сенкан про байку.
3. Скласти власне висловлення, розкривши зміст прислів'я «В чужих руках завжди більший шматок».
4. Виконати ілюстрацію до байок Л.Глібова.
5. Скласти власну байку.
6. Виконати «наскельний малюнок» (зобразити один предмет, який би символізував вивчені байки Л.Глібова).
7. Виписати з байки Л.Глібова «Муха і Бджола» у робочий зошит слова із зменшено-пестливими суфіксами. Усно визначити, навіщо автор використав ці суфікси у творі.

21. Степан Руданський. Коротко про письменника. Співомовки С.Руданського – унікальне явище у світовій культурі. «Добре торгувалось», «Гуменний».

1. Визначити якими рисами характеру наділений головний герой співомовки «Добре торгувалось» прийомом «Гронування».
2. Дати характеристику співомовці як літературному жанрові, записавши асоціації до кожної літери слова «співомовка».
3. Виконати малюнок до одного з вивчених творів.
4. Виписати у робочий зошит рідковживані солова(застарілі слова й діалектизми). Поміркуйте, яку роль вони відіграють у цих творах.

22. Павло Глазовий «Еволюція», «Найважча роль», «Заморські гості», «Похвала». Іронічно-пародійна, викривальна спрямованість гумористичних і сатиричних творів.

1. Підготувати запитання для перевірки вивченого матеріалу.
2. Намалювати ілюстрацію до однієї з вивчених гуморесок.

3. Знайти приклади інверсії в гуморесках П.Глазового й записати їх у зошит.
4. Підготувати інформацію про значення сміху для людини.
5. Скласти і написати гумореску на сучасну тему.

7 клас

1.Художній твір як явище мистецтва, новий ірреальний світ, створений письменником. Його особливість і значення. Функції мистецтва

1. Взяти інтерв'ю у своїх батьків чи інших дорослих, сформулювати 2-3 запитання на тему «Роль художньої літератури в моєму житті».
2. Подумати над словами М.Осадчого й підготуйте відповідь, як розумієте такі з них: «...ми,напевно, не вміли б любити, якби не письменники...».

2.Із пісенних скарбів. Суспільно-побутові пісні «Ой на горі да жінці жнуть...», «Стоїть явір над водою», «Гомін, гомін по діброві», «Ой у степу криниченька». Висловлювання відомих людей про українські народні пісні, їхнє ідейно-художнє багатство. Жанрово-тематичне розмаїття пісень. Трагічний і героїчний пафос козацьких і чумацьких пісень.

1. Записати від рідних або знайомих текст невідомої вам народної пісні.
2. Написати невелику письмову роботу на одну з тем: «Улюблена пісня моєї родини», «Коли лунає пісню...».
3. Підготувати коротке усне повідомлення про добу козаччини в історії України.
4. Визначити та виписати у зошит художні засоби з прочитаних суспільно-побутових пісень.

3.Коломийки. «Дозвілля молоді», «Жартівливі коломийки» - «розсипного намиста». Особливість жанру і його життєвість.

1. Скласти жартівливу коломийку на тему шкільного життя.

2. Знайти і вписати засоби художньої виразності з поданих у підручнику коломийок. З'ясувати, які з них є типовими для цього жанру народних пісень.
3. Вписати з тексту коломийок слова, які передають реалії західноукраїнських областей (об'єкти природи, предмети побуту, речі, що оточують людину). Визначити яку роль ці слова відіграють.
4. Вписати із коломийок діалектизми (5-7 прикладів) і дібрати до них літературні відповідники.

4.І.Франко. «Лиш боротись – значить жить». Розповідь про письменника. Особливості виразного читання художньо – публіцистичної прози. «Захар Беркут».

1. Підготувати розповідь про І.Я.Франка, опрацювати статтю з підручника для самостійного читання.
2. Вписати цитати для характеристики образів Максима, Мирослави, Тугара Вовка.
3. Скласти письмову порівняльну характеристику Максима і Тугара Вовка або характеристику образу Мирослави.
4. Скласти сенкан до образу Захара Беркута.
5. Скласти асоціативний куш за словом «Захар Беркут».
6. Намалювати словесний портрет одного з героїв (героїнь) повісті.
7. Підготувати невелике за обсягом письмове повідомлення про історію, культуру й побут зображеного в повісті часу.
8. Уявіть, що учням вашого класу довелося взяти участь у створенні фільму за повістю І.Франка «Захар Беркут». Поміркуйте, хто з ваших однокласників (однокласниць) та яку роль зміг би зіграти в ньому найкраще. Підготуйте усну відповідь.
9. Дібрати заголовки до кожної частини повісті.
10. Прочитати віршування Захара Беркута наприкінці повісті. Знайти у відповідній літературі чи в інтернеті історичні факти, які підтверджують передбачення головного героя. Використовуючи їх,

написати твір-роздум на тему «Чому дітям та онукам потрібно розповідати про життя наших предків про давні порядки».

11. Уявіть, що вам довелося писати музику до кінофільму за повістю І.Франка «Захар Беркут». Поміркуйте, який за настроєм і темпоритмом музичний супровід ви написали б до визначених у завданні б сюжетних елементів. Які музичні інструменти при цьому ви б використали? Підготувати відповідь. (прикладі музичних творів за бажанням).

5.Тарас Шевченко. «Мені тринадцятий минало». Мотив всеперемагаючого життєлюбства, доброти, любові. Зміна емоційного стану незахищеної дитячої душі у великому і складному світі. «Тополя». «Заповіт».

1. Назвати особливості жанру балади.
2. Охарактеризувати петербурзький період у житті Шевченка.
3. Виписати пестливі слова з балади «Тополя», розкрити їх роль у творі.
4. Написати твір-мініатюру за картиною І.С.Їжакевича «Шевченко-пастух» («Мені тринадцятий минало»).
5. Скласти таблицю «Реалістичне та фантастичне в баладі «Тополя»».
6. Виписати з тексту балади епітети і порівняння.
7. Записати вірш «Мені тринадцятий минало...» у зошит і замалювати олівцями (поверх тексту) рядки, добираючи той колір, який виникає в уяві під час читання. Подивіться на утворену палітру кольорів. Чи відповідає вона змісту й мінливості настрою ліричного героя? Чи збігаються тут поетичний і малярський контраст як художні засоби?
8. Підготувати невелике повідомлення про Шевченка-художника.
9. Поділити текст балади «Тополя» на частини за змістом та дібрати до кожної з них заголовки.

10. З'ясувати значення таких символів в інтернеті: соловей, тополя, вітер. Визначити, чи з такими значеннями їх використано в баладі Т.Шевченка «Тополя».

11. Проілюструвати епізод, який вас найбільше вразив у баладі Т. Шевченка «Тополя».

12. Знайти і виписати слова, що асоціюються з кольором та звуками. («Заповіт»).

13. Знайти у довідковій літературі чи в інтернеті матеріал про Чернечу гору й музей Т. Шевченка в м. Каневі та підготувати про це невелике усне повідомлення з ілюстраціям (фото, репродукції картин).

6.А.Чайковський «За сестрою». Коротко про митця. Відтворення історичних подій. Напружений динамічний сюжет героїко-романтичної повісті.

1. Вивчити відомості з теорії літератури, відшукати у тексті та виписати позасюжетні лінії.

2. «Асоціативна павутинка». Визначити, які асоціації за словом.

3. Підготувати усну характеристику представників ворожого табору.

4. Написати твір «А ми славу козацькую повік не забудем».

5. Підготувати розповідь про цікаві епізоди з життя козаків.

6. Уявіть, що вам доручили зняти 4 та 5 серії фільму «За сестрою» (за IV та V частинами повісті). Поділіть ці частини на сцени, давши кожній з них заголовок (письмово). Визначте, яка зі сцен, на вашу думку, буде найцікавішою для глядачів і чим саме.

7. Написати коротке висловлення, що починається так: «У IV (V) частині повісті мене найбільше вразило...».

8. Виписати з повісті слова, що позначають реалії татарського життя: одяг, імена, чини, побутові речі тощо.

9. Прокласти маршрут Павлусевих пригод на карті України, використовуючи при цьому згадані у творі географічні назви.

10. Скласти план характеристики Павлуся, де міститимуться відомості про вік і зовнішність головного героя, його характер, уподобання, здібності та вчинки.

7. Михайло Стельмах. Коротко про митця. Поетичне сприйняття світу. «Гуси-лебеді летять...» – автобіографічна повість про дитинство. Єдність світу природи і світу дитячої душі. Образ гусей-лебедів.

1. Прочитати статтю Д. Павличка «З глибин народного життя», скласти до неї план, підготувати читання і переказування статті І. Семенчука «Життя починалось з любові...».

2. Знайти у творі цитати, в яких зображено звичаї й традиції українців.

3. Підготувати повідомлення «Гуси – лебеді у фольклорі та літературі».

4. Скласти кросворд до твору.

5. Намалювати ілюстрацію до твору.

6. Підготувати усну характеристику образу Михайлика за планом.

7. Знайти абзац, який починається словами: «Машинерія твоя летить, аж гуде, вітер у вухах пересвистує...», і визначити в кожному реченні присудки. З'ясувати, з якою метою автор використовує їх у цих рядках.

8. Поділити на частини розділ перший повісті М.Стельмаха «Гуси-лебеді летять...», скласти і записати у зошиті план.

9. Виписати з розділу першого повісті фразеологізми й об'єднати їх у такі групи: рухи людини, вияв позитивних і негативних емоцій, людські недоліки, фізичний стан людини.

10. Виписати із розділу другого повісті слова, ужиті в переносному значенні (епітети, метафори, персоніфікації).

11. Як ви розумієте слова діда Дем'яна «Будеш іти межі люди й вибивати іскри»? Сформулюйте свою думку 2-3 реченнями в зошиті.

12. Складіть цитатну характеристику Михайлика (портрет, вчинки, поведінка, мовлення тощо).

13. Випишіть з повісті М. Стельмаха «Гуси-лебеді летять» слова-символи (Богородиця, барвінок, земля, чоботи) і розкрийте їхнє символічне значення; скорстайтеся «Словником символів» чи іншими джерелами.

8. Григір Тютюнник. Цікавий епізод з дитинства письменника. Автобіографічна основа повісті «Климко»

1. Написати твір-мініатюру на тему: «Уроки доброти і милосердя в моєму житті», «Найвищий прояв любові – самопожертва».

2. Виписати портретну характеристику Климка.

3. Написати листа героєві твору.

4. Підготуйте коротке повідомлення про те, як мова характеризує людину, перечитавши й проаналізувавши репліки Наталі Миколаївни й дідуся Гараєва.

5. Поділивши текст на частини, складіть план до розділів III і IV повісті Гр. Тютюнника «Климко».

6. Підготувати усне повідомлення про події Другої світової війни. Чому на українських землях пі час війни перебували італійські та чеські солдати?

7. Якби ви могли змінити події наприкінці твору, то як би вони розвивалися далі? Напишіть свою кінцівку повісті.

8. Підготувати невелику усну розповідь про цікаву пригоду у вашому житті, використовуючи в ній дві–три художні деталі.

9. Олекса Стороженко. «Скарб». Гумористичне, викривальне зображення головного героя. Скарб — узагальнений образ щастя. Повчальний характер оповідання.

1. Скласти цитатний план оповідання.

2. Записати прислів'я про ледачих і працьовитих людей.

3. Намалювати словесний портрет Павлуся, коли він «доріс до парубка».
4. Написати твір-мініатюру на тему «Що таке щастя і чи у кожного воно різне?».
5. Виписати з тексту оповідання прислів'я, приказки та фразеологізми.
6. Скласти план до оповідання О.Стороженка «Скарб».

Висновки до III розділу

Запропоновані завдання для самостійної роботи учнів 5-7 класів дозволяють підвищити якість засвоєння навчального контенту з української літератури та реалізувати творчі можливості учнів.

Практична діяльність учителя наочно доводить, що для розвитку в учнів творчих здібностей фахівець повинен максимально активізувати їх розумову діяльність.

Використання проблемних ситуацій є одним з ефективних засобів формування і розвитку творчих здібностей учнів. З цією метою педагог-словесник нагадує дітям раніше засвоєні знання та пропонує реальні шляхи для появи у школярів нових знань та вмінь. Учням необхідно вибрати з набутої системи знань ті, які дозволять успішно вирішити поставлену задачу. У процесі такої організації роботи з'являється можливість ліквідувати невідповідність між науковими та практичними знаннями та уміннями дітей. Цей методичний прийом дозволяє реалізувати творчий потенціал великої кількості школярів, оскільки до розв'язання проблеми залучається весь клас. Отже, аналіз проблемної ситуації, використання раніше засвоєних та нових знань (довідкова література) дозволяє учням успішно розв'язувати проблемні задачі та розвивати їх творчі потенції.

У різних типах і видах письмових робіт є більш чи менш виражений елемент творчості, оскільки в них особливо виявляються рівень підготовки

учнів, їх обдарування, смаки, уподобання. Але безпосередньо творчою роботою слід вважати таку, яка є наслідком цілком самостійної діяльності у процесі осмислення певної теми, питання.

У процесі підготовки до написання власне творчих робіт творчі або підготовчі вправи є допоміжними, оскільки вони дають можливість дітям зрозуміти різноманітність існуючих засобів висловлення думок і почуттів, тренують мозок, розвивають логічне мислення. Тому у процесі практичної діяльності словеснику варто використовувати такі види творчих вправ: твори за поданим початком чи кінцівкою, творче списування, творчі диктанти, окремі види ділових паперів, твори-мініатюри за опорними словами тощо. Переказ посідає проміжне місце у системі творчих робіт серед різних видів творчих вправ і власне творчих робіт. Творчий елемент у переказах незначний, оскільки самостійність у них обмежена. Однак, разом з іншими видами самостійних робіт переказ є необхідним етапом, який учні повинні пройти, перед тим, як приступити до написання власного твору, бо навчання викладати думки починається з наслідування. Крім того, переказ художнього твору чи статті збуджує певні думки, викликає відповідні асоціації у дитини. Важливість творчих робіт з української літератури полягає у тому, що вони прищеплюють дітям любов до художнього слова, розвивають їх художні смаки, дозволяють реалізуватися власним творчим можливостям школярів. Якщо твір буде результатом свідомої роботи розуму і почуттів учнів, продуктом власної творчості дитини, то в ньому обов'язково відобразиться творча особливість автора (учня). Однак, навчити писати твори (розповіді, описи, роздуми) є доволі складним завданням для вчителя.

Апробація методики у шкільному дискурсі дозволяє констатувати її ефективність. Учні під час виконання запропонованих завдань демонстрували вміння самостійного мислення, креативного підходу до вирішення навчальних завдань, творчий підхід до виконання робіт.

ВИСНОВКИ

Процес демократизації суспільства, духовне оновлення нашої держави, гуманізація сучасної системи освіти передбачають створення сприятливих умов для утвердження атмосфери творчості, багатогранного розвитку особистості, її обдарованості.

Завдання щодо виховання людей з високим творчим потенціалом постає не лише як актуальна проблема сучасної педагогічної науки та практики, але і як соціальна необхідність.

На сучасному етапі розвитку освіти відбувається значне підвищення ролі самостійної роботи учнів, пов'язане з рядом серйозних причин, серед яких великий потік інформації, короткий темпоральний відрізок, який пропонується програмою на опанування навчальної інформації, зменшенням кількості навчальних годин з української літератури, що призводить до скорочення навчальних програм.

Самостійна робота здобувачів освіти у школі є наслідком правильно організованої вчителем навчальної діяльності на уроці, що мотивує та спрямовує роботу учня у вільний час. На результативність навчально-виховного процесу впливає формування пізнавальної самостійності учнів. Пізнавальна самостійність учнів є інтегрованою якістю, що базується на готовності школярів власними зусиллями без активної допомоги фахівця творчо вирішувати завдання, використовувати раніше набуті знання у нестандартних ситуаціях, проявляти активність та ініціативу у навчальній діяльності.

Пізнавальна самостійність учнів включає суб'єктивну (мотиваційну, спонукальну) сторону та об'єктивну (володіння знаннями, уміннями та навичками), що міцно взаємопов'язані і складають органічну єдність.

Як дидактичне явище самостійна робота є навчальним завданням та формою вираження певної діяльності: запам'ятовування, творчої уяви, мислення у процесі виконання дитиною (підлітком) самостійного

навчального завдання, що в остаточному варіанті зумовлює отримання учнем нових знань чи поглиблення та розширення сфери застосування вже набутих. Звичайно, підвищення якості знань учнів, їх інтелектуальних умінь, формування самостійності, пізнавальної активності, позитивної мотивації є домінуючим завданнями самостійної роботи.

Базою самостійної навчальної діяльності особистості повинна бути серйозна мотивація, що змушує учнів постійно намагатися вдосконалення знань. Нині немає необхідності переконувати фахівців у важливості вивчення та впровадження у педагогічну практику новітніх результативних методик навчання, що забезпечують підвищення якості навчальної діяльності, сприяють активізації пізнавальної діяльності школярів, мобілізують їх розумову активність. У вирішенні цієї проблеми значна роль належить формуванню у дітей умінь і навичок самостійного мислення і практичного застосування набутих знань. Важливим є формування навичок постійної самостійної розумової праці, оскільки знання мають незворотну тенденцію відставати від потреб життя. Отже, усвідомлення цього факту мотивує педагогів навчати дітей (підлітків) здобувати знання з різних інформаційних джерел постійно, системно, оволодівати максимально більшою різноманітністю видів і прийомів самостійної роботи.

Педагогічна практика красномовно свідчить, що ефективність самостійної роботи учнів залежить від фахового керування з боку учителя, що корелюється з грамотним плануванням, оптимальною організацією, продуманим методичним забезпеченням, інформатизацією та технологізацією процесу навчальної діяльності.

Серед основних вимог до організації самостійної роботи школярів на уроці можна зауважити:

- наявність конкретної мети;
- порядок і прийоми виконання роботи;
- врахування навчальних (індивідуальних) можливостей дітей (підлітків);

- принцип поступового переходу від одного рівня самостійності до іншого;
- поєднання різних видів самостійної роботи;
- контроль за результатами роботи.

Організація самостійної роботи школярів повинна відповідати таким основним методичним та дидактичним вимогам: дотримання принципу свідомості при виконанні самостійної роботи; посиленість її для учнів; надання учням теоретичної бази, необхідної для організації самостійної роботи (для цього часто використовується лекційна форма навчання), організація самостійної роботи за визначеною схемою; підготовка учнів до виконання самостійної роботи: чітке інструктування учнів щодо цілей та завдань роботи, озброєння школярів необхідними навичками для її виконання, постановка перед учнями завдань, розв'язання яких вимагає розумових зусиль; надання дітям допомоги у разі потреби, невпинне спостереження вчителем за виконанням самостійної роботи; прищеплення учням навичок самоконтролю під час роботи; здійснення індивідуального підходу до учнів у процесі організації самостійної роботи.

Головне призначення самостійної роботи у шкільному дискурсі — розвиток творчого мислення школярів, їх пізнавальних здібностей, ініціативи. Самостійна робота повинна організовуватися у такий спосіб, щоб вона сприяла виробленню в учнів навичок праці. Зміст роботи, форма її виконання повинні викликати в учнів задоволення, бажання виконувати роботу з інтересом.

За формою організації самостійну роботу класифікують на індивідуальну, фронтальну та групову.

Самостійна робота організується як на уроці (класна групова чи індивідуальна), так і поза ним (позакласна групова чи індивідуальна).

Відповідно до мети самостійну роботу можна розділити на базову і додаткову. Базова самостійна робота забезпечує підготовку школярів до

поточних класних занять і контрольних робіт з дисципліни відповідно до Програми. Результати цієї діяльності виявляються в таких видах завдань:

- 1) робота з навчальним матеріалом, що передбачає опрацювання підручника та додаткової навчальної літератури;
- 2) виконання домашнього завдання;
- 3) підготовка до тестових занять, контрольної роботи;
- 4) пошук та аналіз літератури й електронних джерел інформації з індивідуально заданої проблеми;
- 5) написання реферату;
- 6) виступ із заданої проблеми.

Додаткова самостійна робота направлена на поглиблення і закріплення базових знань, розвиток аналітичних навичок учнів відповідно до навчальної Програми дисципліни.

Невід'ємною частиною самостійної роботи є контроль та оцінювання її результатів. Як правило, оцінювання здійснюється на уроках, однак, може відбуватися і в позаурочний час з оцінюванням усних відповідей і письмових робіт на індивідуальних та групових консультаціях. Контроль проводиться в письмовій, усній або змішаній формах, можна також використовувати комп'ютерну перевірку знань.

Серед основних вимог до уроку, на якому розвиваються творчі здібності школярів, визначають:

- 1) створення на уроці доброзичливої атмосфери, що сприятиме самовираженню дитини (підлітка);
- 2) заохочення учнів до творчої діяльності;
- 3) створення на уроці атмосфери, що сприяє виявленню у школярів ініціативи, інтересу до діяльності;
- 4) мотивація школярів до аналізу творчої діяльності інших учнів у класі;
- 5) використання різноманітних форм і методів навчання, грамотно підбраного дидактичного матеріалу;

- 6) актуалізація індивідуального досвіду учнів;
- 7) правильне оцінювання діяльності учнів (як на допоміжному етапі виконання завдань, так і на підсумковому).

Для успішного керівництва розвитком творчих здібностей учнів треба вивчити їх індивідуально - психологічні особливості, постійно розвивати їх пам'ять, уяву, фантазію, а також збуджувати та підтримувати інтерес до виконання певного виду роботи. Систематичність, науковість, вдало підібрана наочність навчання, зв'язок теорії і практики, прагнення до міцності знань і навичок є тими дидактичними принципами, що дозволять проводити роботу над розвитком творчих умінь і навичок на високому науково-методичному рівні.

Серед плідних форм роботи для розвитку творчих здібностей учнів на уроках української літератури можна запропонувати:

- роботу творчих майстерень (написання авторських дитячих творів);
- випуски художніх газет, журналів;
- інсценізацію уривків із художніх текстів класичної української літератури;
- різні види творчих робіт на основі неповного тексту (написання кінцівки поданого тексту, написання творів за поданим початком і закінченням, відтворення кількох пропущених епізодів);
- граматичну та лінгвістичну казку;
- ілюстрації учнів до прочитаних творів;
- використання елементів гри;
- проведення літературних "Брейн - рингів";
- створення комп'ютерних презентацій, власних проєктів;
- використання нетрадиційного дидактичного матеріалу.

Атмосферу неординарності, творчості на уроці дають змогу створити креативні методи навчання. Це один із варіантів зробити учня розкутим, розвивати його творчі здібності, активувати впевненість у своїй силі,

налаштувати на успіх. Сучасного школяра дуже важко зацікавити, здивувати, примусити вийти за рамки буденного, звичайного. Отже, організація навчального заняття повинна бути нетрадиційною як за змістом, так і за формою.

Доречно, продумане фахівцем використання технічних засобів навчання (кінофільмів, телепередач, звукозаписів тощо) з метою розвитку творчих здібностей учнів збагачує методику викладання української літератури, дає можливість розробляти нові методичні прийоми навчально-виховної роботи, приваблює своєю новизною та свіжістю, розширює взаємозв'язки між уроками з української літератури та інших дисциплін.

Сучасна методика нині володіє багатим арсеналом прийомів інтерактивного навчання від найпростіших («Мікрофон», «Робота в парах», «Ротаційні (змінні) трійки», «Карусель»), до складних («Аналіз ситуації», «Мозковий штурм», «Мозаїка», дебати, імітаційні ігри, дискусії тощо). Використання інтерактивних технологій є не самоціллю, а засобом створення на занятті атмосфери доброзичливості й порозуміння, способом зробити учнів розкутими, впевненими у свої сили, налаштувати на успіх, виявити здібність до творчості.

Тільки грамотна інтеграція сучасних педагогічних технологій особистісно-орієнтованого, інтерактивного, проектного навчання на основі постійного розвитку критичного мислення учнів дасть змогу результативно розвивати творчі здібності школярів, формувати творчу особистість учня.

Ефективного розвитку творчих здібностей учнів можна досягти за умови, коли словесник не обмежуватиме творчу уяву учнів, не ставити її у вузькі рамки, а навпаки, дає волю дитячій фантазії, стимулює і підтримує ініціативу школярів, їх самостійність. Педагогу важливо не намагатися дати певну суму знань дітям, а дбати про паростки їх творчості, надзвичайно важливо вчасно помітити, виявити приховані творчі здібності дітей, добирати такі завдання, які б пробуджували учнів до творчості. Словеснику необхідно давати завдання для творчих робіт у кількох варіантах, щоб

школяр мав змогу вибирати, створювати проблемні ситуації, що вимагають пошуків альтернативи. Учителю слід помічати навіть незначні досягнення дітей, підкреслювати їх оригінальність, важливість, адже надзвичайно важливо, коли дитина відчуває, що її цінують.

Апробація запропонованої у магістерському дослідженні методики дозволяє констатувати, що у більшості учнів покращилася якість знань, підвищилася загальна мовленнєва культура, з'явилося відчуття краси поетичного слова. Під час навчального процесу суттєво збільшилася кількість школярів, які прагнуть виконувати нестандартні завдання, творити, проводити власні пошукові дослідження, створювати проекти, брати участь у позакласних літературних заходах і навіть ініціювати їх проведення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексюк А.Н. Организация самостоятельной работы студентов в условиях интенсификации обучения. – Київ: ИСИО, 1993. 336 с.
2. Бабанский Ю.К. Как оптимизировать процесс обучения. Москва: Знание, 1978. 47 с.
3. Бандура О. Шкільний підручник з української літератури. - Київ: Пед. думка, 2001. 76 с.
4. Боровик Г. Плакаємо творчу особистість. *Відкритий урок*. 2006. №12, с. 16-19
5. Борытко Н.М. Диагностическая деятельность педагога: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. Заведений. Москва: Издательский центр «Академия», 2006. с. 21-23.
6. Бухлова Н.В. Організація самоосвітньої діяльності учнів. Харків: Видавнича група „Основа», 2003. 64 с.
7. Бухлова Н.В. Як навчити учня вчитися: поради та рекомендації. Київ: Шкільний світ, 2007. 128 с.
8. Бухлова Наталія. Навчаємо вчитися: діагностика і формування самоосвітньої діяльності учнів. Київ: Вид. дім «Шкіл. світ»: Вид. Л. Галіцина, 2006. с. 19 – 21, 107 -121.
9. Ващук О.В. Активізація пізнавальної діяльності учнів 5-7 класів у процесі самостійної роботи на уроках трудового навчання засобами новітніх інформаційних технологій [Текст]: дис. ... канд.. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2001. 235 с.
10. Галузинський В.М. Педагогіка: теорія та історія. Київ: Вища школа, 1995. 237 с.
11. Гапон Э.В. Педагогические условия повышения эффективности самостоятельной работы студентов университете [Текст]: автореф. дис. на

- соискание уч. степени доктора пед. наук.: спец. 13.00.01 "Общая педагогика и история педагогики" . Киев, 1991. 30 с.
12. Гарунов М.Г. Самостоятельная работа студентов. Москва: Знание, 1978. Вып.1. 52 с.
13. Гетта В.Г. Дослідження впливу проблемного навчання на розвиток пізнавальної самостійності учнів у трудовому навчанні. *Методика трудового навчання*. Київ: Радянська школа, 1980. Вип. 13. С. 25-29.
14. Гильбух Ю.З. Розумово обдарована дитина. Київ: Фірма «Віпол», 1993. 75 с.
15. Громадський І., Громадський В. Деякі нетрадиційні погляди на творчість. *Обдарована дитина*. 2006. № 4, С. 40–44.
16. Давыдов В.В. Виды обобщения в обучении: логико-психологические проблемы построения учебных предметов. Москва: Пед. общество России, 2000. 480 с.
17. Дьомін А.І. Методи і форми організації навчання. Київ: Вища школа, 1975. 112 с.
18. Есипов Б. П. Самостоятельная работа учащихся на уроках. Москва: Государственное учебно-педагогическое издательство министерства просвещения РСФСР, 1961. 239 с.
19. Кан-Калик В. В. Психолого-педагогические основы преподавания литературы в школе : уч. пособ. для студентов пед. ин-тов. Москва: Просвещение, 1988. 255 с.
20. Клименко В. Механізм творчості: чи можна його розвивати. *Шкільний світ*. 2001. № 1, с. 3-95
21. Клочек Г. Д. Методология исследований индивидуальной поэтики и поэтики отдельного литературного произведения: Автореф. дис... д-ра филол. наук: 10. 01. 08 .Институт литературы им. Шевченко. Київ, 1989. 39 с.
22. Клочек Г. Концепція реформування літературної освіти в середній школі (предмет – українська література). Кіровоград, 2011. 40 с.

23. Коломієць Н. Інтерактивні технології в особистісно зорієнтованій освіті. *Відкритий урок*, 2006. №9, с. 12-16
24. Кудрянт З.Н. Система освіти в Україні. Педагогіка. Навч. Посібник. Одеса: ПДПУ, 2001. с. 55-56
25. Куцінко О.Г. Професійний довідник учителя літератури. Харків: Вид. група «Основа», 2012. 308 с.
26. Мартиненко С. Як формувати творчу особистість учня. *Відкритий урок*. №12, с. 22-25
27. Маслоу А. Психологія бытия. Москва: Редолбук, 1997. с. 304
28. Матіюк І. Формування творчих здібностей інтелектуального характеру. *Директор школи*, 1999, №18, с. 7-8.
29. Мегем Є. Самоорганізація учіння студентів у проектнотехнологічній підготовці як засіб їхнього особистісного росту. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Тернопіль, 2007. №8. С. 94-98 (Серія: Педагогіка).
30. Мельничайко В. Творчі роботи на уроках української мови. Київ: Рад. школа, 1984. 225 с.
31. Момот Л., Шелестова Л. До проблеми формування творчих здібностей у процесі навчання. *Педагогіка і психологія*. 1997. № 2. 53–59 с.
32. Нежива Л. Л. Літературознавчий та мистецтвознавчий аспекти вивчення літератури Бароко. Теоретична і дидактична філологія : зб. наук. пр. Переяслав-Хмельницький : СКД, 2010. Вип. 7. С. 241–256.
33. Нежива Л. Л. Методика вивчення літературних напрямів : навч. посіб. для студ. філол. ф-тів. Луганськ : Янтар, 2014. 112 с.
34. Нежива Л. Л. Педагогічна практика студентів в загальноосвітніх навчальних закладах (українська література) : навч.-метод. посіб. Луганськ, 2009. 92 с.
35. Нежива Л. Л. Українська література в загальноосвітній школі: навч.-метод. посіб. для студ. філол. ф-тів. Луганськ : Навчальна книга, 2010. 84 с.

36. Нежива Л. Урок 2. Іван Світличний (11 клас). Література рідного краю. 5–11 класи : навч. посіб. Луганськ: Знання, 2006. С. 192–205.
37. Павленко О. Основа словесної творчості учнів. *Відкритий урок*. 2006, № 9, с. 16-18
38. Пасічник Є.А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах : навч. посіб. для студ. вищих закладів освіти. Київ: Ленвіт, 2000. 384 с.
39. Пидкасистый П. И. Педагогика. Москва, 2002. 604 с
40. Пидкасистый П.И. Самостоятельная деятельность учащихся. Москва: МГУ, 1978. 76 с.
41. Підласий І.П. Формування професійного потенціалу як мета підготовки вчителя. *Рідна школа* : щомісячний наук.-пед. журнал. 1998. № 1 (818). січень. С. 3-8.
42. Полякова Г. Педагогічна творчість учителя. *Завуч*. 2006, № 35, с. 9-12.
43. Приходченко К.І. Творче освітньо-виховне середовище навчального закладу. Харків: Вид.група «Основа», 2007. 143 с.
44. Психологія: Підручник. Київ: Либідь, 2000. 558 с.
45. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів. – Київ: Генеза, 2002. – 368 с.
46. Сидоренко В.В. Педагогічна майстерність учителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти : акме-синергетичний аспект : термінологічний словник- довідник. Донецьк: Каштан, 2013. 100 с.
47. Сидоренко В.В. Розвиток педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти : монографія. Донецьк: Каштан, 2012. 492 с.
48. Сидоренко В.В. Теоретичні і методичні засади розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти : дис. ...д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2013. 486 с.

49. Ситченко А.Л. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх закладах : навч. посіб. для студентів-філологів. Ленвіт, 2011. 291 с.
50. Слєпкань З.І. Психолого-педагогічні та методичні основи розвивального навчання математики. Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. 240 с.
51. Сологуб А. Технологія креативного навчання. *Завуч.* 2005, № 28, с. 19-24
52. Сучасні педагогічні технології. Київ : Просвіта, 2000. 252 с.
53. Токмань Г.Л. Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція. Київ: Міленіум, 2002. 320 с.
54. Токмань Г.Л. Методика навчання української літератури в середній школі. Підручник. Київ: Академія, 2012. 312 с.
55. Трубачова С. Роль методів самостійного набуття знань в організації пізнавальної діяльності учні. *Рідна школа*, 2001, № 1.
56. Фіцула М.М. Педагогіка: Навч. посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2007. 232 с.
57. Цюприк А.Я. Організація самостійної роботи студентів технічного коледжу у процесі навчання суспільних дисциплін [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук.: спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти". Київ, 2005. 20 с.
58. Череповська Н. Розвиток креативності людини. *Психолог.* 2006, №4, с 8-13.
59. Шайдур І. Організація самостійної роботи студентів педагогічних університетів на основі індивідуально орієнтованого підходу [Текст]: автореф. дис... канд. пед. наук: спец 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти". Київ, 2003. 22 с.
60. Шимко І. Дидактичні умови організації самостійної навчальної роботи студентів вищих навчальних закладів [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти". Кривий Ріг, 2003. 20 с.

61. Шишкіна Н.О. Особливості організації самостійної роботи студентів при вивченні юридичних дисциплін [Текст] / Н.О. Шишкіна // *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту*. Харків, 2002. № 5. С. 27-34.
62. Ярмаченко М.Д. Педагогіка: навч. Посібник. Київ: Знання, 1995. 93с.
63. Яшанов С. Формування у майбутніх учителів умінь і навичок самостійної навчальної роботи у процесі використання нових інформаційних технологій [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.09 "Теорія навчання". Київ, 2003. 20 с.